

Flamur Kabashi

JETËSIMI
i dijes

Mr. Flamur Kabashi

Jetësimi i dijes

Mitrovicë, 2020 (1441 h)

Jetësimi i dijës

Autor: **Mr. Flamur Kabashi**

Redaktor fetar: **Dr. Muhamed Broja**

Redaktor gjuhësor: **Mr. Jeton Koqinaj**

Radhitja kompjuterike & kopertina: **Afrim Radoniqi**

Mitrovicë, 2020 (1441 h)

Parathënia

Falënderimi i takon Allahut të Madhëruar, i Cili e zbriti Kuranin, Libër për të gjitha kohët, udhëzues për të gjithë njerëzit, e dërgoi Muhamedin ﷺ¹ sqarues të tij, i urdhëroi njerëzit të besojnë në të dhe të punojnë sipas mësimeve të Tij. Dëshmoj se askush nuk meriton të adhurohet me të drejtë përveç Allahut dhe dëshmoj se Muhamedi ﷺ është rob dhe i Dërguari i Tij.

S'ka dyshim se dekadave të fundit është vërejtur një ringjallje islame në tërë globin tokësor. Megjithatë, te muslimanët haset një mungesë e dijes islame. Madje, më keq se kjo vërehet zbehja e jetësimi të mësimeve kuranore në jetën e tyre të përditshme.

Kur Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) u pyet për moralin e të Dërguarit të Allahut ﷺ, u përgjigj: *“Moralin e të Dërguarit të Allahut ﷺ ishte Kurani.”*² Pra, ai ishte një Kuran që ecte në sipërfaqe të Tokës dhe si i tillë mësimet kuranore i praktikonte në jetën e përditshme.

Ky libër vjen si përpjekje për të shtuar ambicet e rinisë dhe të atyre që janë të moshuar, përfshirë meshkujt e femrat, praktikuesve të rregullt të fesë islame, të atyre që kanë ngecje, të atyre që u prijnë njerëzve në çështjet fetare dhe të shtresës së përgjithshme, në mënyrë që të veprojmë me dijen që e kemi, t'i praktikojmë mësimet kuranore, aq sa dimë, ta nxjerrim

1 Shprehja “sal-lallahu alejhi ve selem” do të thotë *lavdërimi dhe paqja e Allahut qofshin mbi të!*

2 Muslimi, numër 746.

frytin e dijes, e të mos jemi të atillë që kemi informata fetare, porse veprat tona nuk përputhen me to.

Dua të theksoj se përveç veprave të dukshme, siç janë: namazi, agjërimi, lëmosha, respekti i prindërve, edukata e lartë, leximi i Kuranit, largimi prej mëkateve dhe ndalesave fetare e të ngjashme, kemi edhe vepra të zemrës, siç janë: nijeti ose qëllimi, sinqeriteti, mbështetja në Allahun, frika prej Tij e të ngjashme. Prej këtu, në këtë studim, do t'i qasem vetëm kategorisë së parë (veprave të dukshme), jo pse kategoria e dytë (veprat e zemrës) nuk është e rëndësishme, madje kjo kategori është më thelbësore, mirëpo për të nevojitet studim më vete.

Me këtë libër nuk synoj përmbledhjen e të gjitha haditheve profetike që flasin për këtë temë, porse thjesht dua të paraqes një pikë nga oqeani i haditheve dhe i ngjarjeve nga jeta e kolosëve të mëhershëm. Këta shembuj aludojnë më së qarti se ata punonin sipas dijes që e mbartnin dhe fjalët i jetësonin në vepra të dukshme. Po ashtu, këta shembuj janë të paktë në krahasim me atë që përmban historia islame, porse mendoj se janë të mjaftueshëm për ta çuar këtë mesazh te lexuesi i këtij libri.

Hadithet e përmendura në këtë libër janë të saktësuara nga dijetarët dhe studiuesit e shkencës së hadithit.

KAPITULLI I PARË

Puna ose vepra në Kuranin fisnik dhe në hadithin profetik

Fjala arabe “el amel” gjuhësisht nënkupton “punën”, kurse në citatat kuranore dhe në hadithet profetike kjo fjalë ka kuptim më të gjerë: të punohet sipas dijes fetare, të kryhen urdhrat e Allahut, fjalët të jetësohen në vepra, të lihen gjërat e ndaluara e të ngjashme.

Citatat kuranore që flasin për fjalën “el amel” janë të shumta. Me këtë fjalë janë urdhëruar të dërguarit e hershëm dhe popujt e tyre deri te Muhamedi ﷺ dhe populli i tij.

“Oj familja e Davudit! Punoni (kryejini urdhrat e Allahut), që të falënderoni (Atë)!”³

Allahu i Madhëruar ia kujton begatitë e Veta familjes së Davudit ﷺ, që po i shijonin të gjithë si familje, andaj i urdhëroi ata që ta falënderojnë Atë për këto begati: duke qenë të devotshëm dhe duke i kryer urdhrat e Allahut.⁴

Allahu i Madhëruar u drejtohet besimtarëve që të kenë kujdes e t’i kryejnë urdhrat e Tij, të punojnë sipas dijes që kanë dhe të bëjnë vepra të mira në përputhje me fjalët që i thonë. Mu për këtë, kur t’u qasemi ajeteve kuranore që flasin për këtë temë,

³ Sebe, 13.

⁴ *Tefsir Taberi*, vëllimi 20, f. 368 dhe *Tefsir Sadi*, f. 676.

me lehtësi e kuptojmë se këtu s'ka vend për "demagogji" e "filozofi të thatë," e as për fjalë të zbrazëta, porse ka vend për punë dhe vepra të mira.

"O ju që besuat, pse po e thoni atë që nuk e punoni? Është shumë e urryer tek Allahu, të thoni atë që nuk e punoni!"⁵

O ju që besuat, jini të sinqertë ndaj Allahut dhe të Dërguarit të Tij! Përse flisni gjëra të cilat nuk i vërtetoni me veprat tuaja! Prandaj, ai që urdhëron në të mirën, duhet të jetë i pari që e bën atë.⁶

"Pse po e thoni atë që nuk e punoni?" Është pyetje që ka për qëllim qortimin e atyre që thonë fjalë të mëdha, kurse veprat i kanë shterpë.

Imam Taberiu na e përcjell mendimin e disa dijetarëve të cilët thonë: "Ky ajet ka zbritur si qortim për disa besimtarë, të cilët dëshironin të dinin cilat janë veprat më të mira. Kështu, Allahu ua mësoi ato, porse ata, me t'i mësuar ato, nuk punuan, andaj Allahu i qortoi me këtë ajet."⁷

Ndonëse gojëtaria është gjë e kërkuar fetarisht, përmes së cilës bëhet interpretimi i mirë dhe i bukur i argumenteve të shenjta, gojëtaria vetjake, e pashoqëruar me vepra, është gjë e pakëndshme. Allahu i Lartësuar thotë:

⁵ Saf, 2,3.

⁶ *Taberi*, vëllimi 23, f. 350 dhe *Sadi*, f. 858.

⁷ *Taberi*, vëllimi 23, f. 350.

“A po i urdhëroni njerëzit për punë të mira, e veten tuaj po e harroni?”⁸

Në lidhje me këtë ajet imam Taberiu thotë: “A po i urdhëroni njerëzit t’u binden urdhrave të Allahut, ndërsa veten tuaj e lini t’i bëjë mëkat Atij?! Pra, kështu i turpëron e i qorton për atë që e vepruan.”⁹

Dijetari i njohur Abdurrahman Sadi këtë ajet kuranor e sqaron në këtë formë: “Personi i cili nuk i kryen urdhrat e Zotit, nuk do të thotë se e ka të ndaluar të urdhërojë në të mirë dhe të ndalojë nga e keqja. Kjo, se njeriut i obligohen dy gjëra:

1. Ta urdhërojë veten në vepra të mira dhe ta ndalojë prej të këqijave.
2. T’i urdhërojë të tjerët në vepra të mira dhe t’i ndalojë nga të këqijat.

Së këndejmi, themi se ai që lë njërin obligim, së paku të mos e lërë tjetrin. Megjithatë, më së miri është t’i kryejë të dyja obligimet, dhe anasjelltas, më së keqi është të braktisen të dyja obligimet.”¹⁰

Allahu i Madhëruar e urdhëroi Muhamedin ﷺ t’u thotë fisit të vet: **“Thuaj: O populli im (kurejshë)! Veproni në atë që jeni, e unë do të vazhdoj të veproj në atë që jam, e më**

⁸ Bekare, 44.

⁹ *Tefsir Taberi*, vëllimi 23, f. 350.

¹⁰ Shkurtimisht nga *Tefsir Sadi*, f. 51.

vonë do ta dini se kujt do t'i takojë e ardhmja e lavdishme. Është e ditur se zullumqarët nuk gjejnë shpëtim.”¹¹

Kjo pjesë e ajetit: **“Veproni në atë që jeni”** nuk është a provim, mirëpo kërcënim, se ata nuk iu bindën Muhamedit ﷺ. Ata vazhduan rrugën e idhujtarisë në të cilën ishin më parë. Argument për këtë e kemi pjesën tjetër të ajetit: **“... e më vonë do ta dini se kujt do t'i takojë e ardhmja e lavdishme.”**

Pjesa e ajetit: **“... e unë do të vazhdoj të veproj në atë që jam”** nënkupton se vetë Muhamedi ﷺ vepronte sipas asaj në të cilën i thërriste njerëzit.

Në kontekstin e numërimit të begative të banorëve të Xhenetit dhe shpëtimit të tyre prej Zjarrit, Allahu u drejtohet besimtarëve me këtë ajet madhështor: **“Për një shpërblim të këtyllë le të vepronë vepruesit!”¹²**

Abdurrahman Sadi thotë: “Kjo është gjëja më meritore për të cilën mund të shpenzohen frymëmarrjet e frymëmarrësve dhe të përvilen për të të mençurit e ditur. A ka humbje më të madhe për të zellshmin sesa t’i ikë koha, ndërkohë nuk është i zënë me vepra (të mira) të cilat e afrojnë me këtë vendbanim (Xhenetin)?! E si qëndron puna e atij që ecën me mëkate drejt vendbanimit të Zjarrit?!”¹³

11 Enam, 135.

12 Safat, 61.

13 *Tefsir Sadi*, f. 703.

Po ashtu, Allahu i Madhëruar në kontekstin e përmendjes së begative të Xhenetit që ka përgatitur për robërit e devotshëm, thotë: **“Ja, ky është Xheneti që ju është dhënë për atë që keni punuar.”**¹⁴

Ibn Kethiri thotë: “Veprat tuaja të mira ishin shkak që t’ju përfshijë mëshira e Allahut, sepse askënd veprat e veta nuk e fusin në Xhenet, mirëpo tërë kjo bëhet me mirësinë dhe mëshirën e Allahut. Ndërkaq, dallimi mes shkallëve (të Xhenetit) varet nga veprat e mira.”¹⁵

Kjo që e ka thënë Ibn Kethiri është shumë e rëndësishme, sepse veprat që i bëjnë njerëzit nuk mjaftojnë që t’i fusin në Xhenet. Pra, Xheneti nuk është kompensim i veprave të mira, porse veprat e mira janë vetëm një shkak në mesin e disa shkaqeve të futjes së njerëzve në Xhenet.

Ibn Kajimi thotë: “Veprat janë shkak i cili çon te shpërblimi ose ndëshkimi... Objektivi i tyre (veprave) është vetëm falënderim ndaj Allahut për disa begati që ia ka dhënë njeriut... Mu për këtë, i Dërguari i Allahut ﷺ e ka mohuar se hyrja në Xhenet bëhet përmes veprave. Ai ka thënë: *“Asnjërin prej jush, vepra e tij nuk do ta fusë në Xhenet.”*

- *As ty, o i Dërguari i Allahut?! - i thanë ata.*

- *As mua, përveç nëse Allahu më përfshin me mëshirën dhe mirësinë e Tij, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut ﷺ.*¹⁶

Në anën tjetër, Allahu e pohoi hyrjen në Xhenet përmes

14 Zuhruf, 72.

15 *Tefsir Ibn Kethir*, vëllimi 7, f. 239.

16 Buhariu, numër 6464.

veprave: **“Hyni në Xhenet, për atë që keni vepruar.”**¹⁷

Nuk ka kundërshti mes këtyre dy citateve, sepse mohimi dhe pohimi nuk flasin për një gjë të vetme. Mohimi (i hyrjes në Xhenet për shkak të veprave) ka për qëllim mohimin se ata e meritojnë Xhenetin vetëm përmes veprave dhe se veprat janë çmim e kompensim për të...¹⁸

Se veprat janë shkak i hyrjes në Xhenet dhe shkak i kënaqësisë së përhershme në botën tjetër, ka shumë ajete kuranore, porse do të mjaftohem me një ajet, ku Allahu i Madhëruar thotë: **“Dhe, nuk ka dyshim se të devotshmit do të jenë nën hije pranë burimeve. Dhe kanë pemë çfarë të dëshirojnë. (U thuhet:) “Hani e pini shijshëm e me ëndje, për atë që keni vepruar.”**¹⁹

Kjo pjesë e ajetit: **“... për atë që keni vepruar”** është argument se veprat e tyre në dynja janë shkak i kënaqësisë së tyre me begatitë e Xhenetit në ahiret.²⁰

“(A më i mirë është ky) apo ai që bën lutje natën, duke

17 Nahl, 32.

18 *Medarixhus salikin*, vëllimi 1, f. 158-159.

19 Murselat, 41-43.

20 *Edvaul bejan*, vëllimi 8, f. 403.

bërë sexhde dhe duke qëndruar në këmbë e që ruhet (nga dënimi) i jetës tjetër dhe shpreson në mëshirën e Zotit të tij? Thuaj: “A janë të barabartë ata që dinë dhe ata që nuk dinë?”²¹

Ky ajet ka ardhur në kontekstin e veprave: qëndrimin në këmbë e në sexhde, gjatë namazit të natës dhe në këtë rast i lavdëron ata. Së këndejmi, assesi nuk janë të njëjtë ata që nuk bëjnë vepra të mira me këtë grup të zellshëm, rrjedhimisht bëri dallimin mes dy grupeve, në fund të ajetit: ata që dinë nga ata që nuk dinë. Në lidhje me këtë ajet, imam Kurtubiu citon mendimin e dijetarëve të cilët thonë: “Ata që dinë janë ata që përfitojnë nga dija që e kanë dhe punojnë sipas saj, kurse ai që nuk përfiton nga dija e vet dhe nuk punon sipas saj është në pozitën e atij që nuk di.”²²

Kur flasim për veprat, nuk është për qëllim vetëm të shtojmë veprat numerikisht e të bëjmë zhurmë me to, porse të bëjmë vepra të cilat na shpijnë te kënaqësia e Allahut. Allahu i Madhëruar thotë: **“Ai është që krijoi vdekjen dhe jetën, për t’ju sprovuar se cili prej jush është më vepërmirë.”**²³

Pra, nuk thotë: Kush bën sa më shumë vepra, por thotë: **“... cili**

²¹ Zumer, 9.

²² *Tefsir Kurtubi*, vëllimi 16, f. 210.

²³ Mulk, 2.

prej jush është më vepërmirë.”²⁴

Fudajl ibn Ijadi bën një sqarim të shkurtër rreth këtij ajeti: **“më vepërmirë”** d.m.th. të jesh i sinqertë dhe i saktë. Vepra e sinqertë është ajo që bëhet për hir të Allahut, kurse vepra e saktë është ajo që bëhet në përputhje me Sunetin (praktikën e Muhamedit ﷺ).²⁵

Ata të cilët nuk bënë vepra të mira në këtë botë, saqë lëshuan shumë e shumë raste pa punuar me dijen që kishin, nesër, pasi të vdesin e të ringjallen, do të kenë një dëshirë, e cila do të jetë e parealizueshme:

“E kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja, ai thotë: “O Zoti im, më kthe, që të bëj vepra të mira e të kompensoj atë që lëshova! Kurrsesi, (kthim nuk ka) e kjo është vetëm fjalë që thotë ai, e ata kanë para tyre një perde (distançë periodike) deri në ditën kur ringjallen.”²⁶

Do t’i thuhet: **“Kurrsesi, (kthim nuk ka)”**, se ai edhe po të jetonte qindra vite, nuk do të këndellej dhe nuk do të bënte vepra të mira, kështu që jetën të cilën e shijoi i mjaftoi si argument e dëshmi se ai asnjëherë nuk ka menduar të përmirësohet dhe të bëjë vepra të mira.

²⁴ *Tefsir Ibn Kethir*, vëllimi 8, f. 176.

²⁵ *Tefsir Begavi*, vëllimi 5, f. 124.

²⁶ Muminun, 99-100.

Në Ditën e Gjykimit, sikurse besimtarët, edhe jobesimtarët do të shpërblehen vetëm për të korrat e duarve të tyre dhe për atë që e vepruan: ata që bënë mirë, gjejnë mirë; kurse ata që bënë keq dhe u vonuan për të bërë mirë, do të gjejnë keq. Ndërkaq, atë Ditë arsyetimi është shumë i pavlerë. Allahu i Madhëruar thotë:

“O ju që mohuat, sot mos u arsyetoni; ju shpërbleheni vetëm për atë që keni vepruar.”²⁷

Firdeusi, i cili është Xheneti më i lartë dhe më i mirë, në Kuran është përmendur dy herë dhe në të dyja vendet është përmendur pas një sërë veprash:

Në suren Muminun përmenden disa cilësi të besimtarëve: përrulja në namaz e falja e namazit në kohën e vet, shmangia prej gjërave të kota, dhënia e zekatit, ruajtja e nderit, besnikëria e kështu me radhë. Në fund, pas gjithë këtyre veprave, vjen shpëtimi dhe shpërblimi i madh: **“Të tillët janë trashëgimtarë të denjë, të cilët, do ta trashëgojnë (Xhenetin) Firdeusin. Ata, do të banojnë përherë në të.”²⁸**

Ndërkaq, në suren Kehf përmenden disa rrëfime madhështore, duke filluar me rrëfimin e djelmoshave të cilët ishin simbol i qëndresës në besimin e pastër, pastaj rrëfimi i dy personave, që është simbol i ruajtjes nga sprova e pasurisë, pastaj rrëfimi

²⁷ Tahrir, 7.

²⁸ Muminun, 10, 11.

i Musait ﷺ, rrëfim i cili është simbol i kërkimit të dijes dhe përfundon me rrëfimin e Dhulkarnejnit, rrëfim i cili është simbol i ruajtjes prej sprovës së fronit. Në fund, pas gjithë këtyre sprovave dhe qëndresës së vërtetë për ta ruajtur besimin e pastër, vjen përfundimi i premtuar i Allahut: **“S’ka dyshim se ata që besuan dhe bënë vepra të mira, vendbanim për ta janë xhenetet e Firdeusit.”²⁹**

Shuajbi ﷺ popullit të vet u ndaloi disa vepra të liga, porse ai ishte i pari i cili u largua prej këtyre ligësive. Kurani na e përmend këtë përmes gjuhës së Shuajbit ﷺ i cili iu drejtua popullit me këto fjalë: **“E, unë nuk dëshiroj të punoj atë që jua ndaloj juve...”³⁰**

Madje, sa herë që ju ndaloj ndonjë gjë, unë jam i pari që e braktis atë.³¹

Allahu i Madhëruar e ngarkoi Nahun ﷺ me detyrën më madhështore, detyrë e cila nuk është e lehtë: ta thërrasë popullin e tij në rrugën e drejtë, rrugën e njohjes së Allahut dhe të largohen prej idhujtarisë. Me të marrë këtë detyrë,

²⁹ Kehf, 107; *Evelu merretin etedeberul Kuran*, f. 118.

³⁰ Hud, 88.

³¹ *Tefsir Sadi*, f. 387.

Nuhu ﷺ menjëherë e filloi misionin përmirësues dhe e çoi në vend urdhrin e Zotit të tij. Allahu i Madhëruar thotë: **“Ne e kemi dërguar Nuhun te populli i tij: “Paralajmëro popullin tënd para se t’i arrijë dënimi i dhembshëm!”**³²

“Paralajmëro popullin” ishte urdhri i Allahut, ndërsa përgjigjja e Nuhut ishte: **“Ai tha: “O populli im, unë, me të vërtetë, për ju jam paralajmërues i qartë.”**³³

“Ai tha...” domethënë, menjëherë u ngrit nga populli, pa kurrfarë hamendjeje dhe i thirri në rrugën e Zotit.

Migrimi i Musait ﷺ për në Medjen është një rrëfim i njohur kuranor. Aty takoi disa njerëz teksa prisnin në radhë për t’u dhënë ujë bagëtive, ndërsa më larg tyre qëndronin dy vajza, të cilat po ashtu prisnin në radhë për t’u afruar tek uji me bagëtitë e tyre. Musai ﷺ, si njeri i zgjedhur dhe bamirës i madh, u ndihmoi vajzave për t’u dhënë ujë bagëtive. Më pas, babai i vajzave i ofroi Musait ﷺ që të martohet me njërën prej vajzave, porse me kusht që t’i shërbejë atij tetë ose dhjetë vjet. Se cilin afat e përmbushi Musai ﷺ na e tregon ky hadith:

“Seid ibn Xhubejri tregon: “Një hebre, banor i Hirës, më pyeti: “Cilin prej dy afateve e pranoi Musai?” I thashë: “Nuk e di.” Të shkoj te dijetari i arabëve dhe ta pyes. Kështu, shkova dhe e pyeta Ibn Abasin (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili më tha:

32 Nuh, 1.

33 Nuh, 2.

“E pranoi më të gjatin e më të mirin (t’i shërbejë plot dhjetë vjet). Kur një i dërguar i Allahut premtori diç, e përmbush atë.”³⁴

Të tillë janë të dërguarit e Allahut; të tillë janë njerëzit e zgjedhur, të tillë janë burrat e mëdhenj: kur premtojnë, fjalët e tyre nuk janë thjesht “fjalë goje”, porse janë fjalë të cilat reflektohen në vepra.

Muhamedi ﷺ ishte prijësi i të devotshmëve: tërë jeta e tij ishte përkthim i urdhrave kuranore dhe shpjegim praktik i tyre. Nëse flasim për namazin, ai aq shumë falte namaz vullnetar, saqë i ënjteshin këmbët³⁵. Nëse flasim për trimërinë, shokët e tij tregojnë se në frikën më të madhe ata strehoheshin pas tij³⁶. Kur flasim për agjërimin, bënte aq shumë agjërim vullnetar, saqë muajin shaban pothuajse e agjëronte të tërin³⁷. Nëse flasim për sjelljen që kishte me familjen e tij, ai ishte më i miri³⁸. Nëse flasim për buzëqeshjen e tij, Xherir ibn Abdullahu thotë se, sa herë që e ka parë, i ka buzëqeshur³⁹. I tillë ishte edhe në drejtësi, në dëlirësi, në besnikëri, në edukatë, në sakrificë, në bamirësi, në modesti e në çdo gjë tjetër. Këta shembuj mbushin vëllime të tëra, se tërë jeta e Pejgamberit ﷺ

34 Buhariu, numër 2684.

35 Buhariu, numër 1130.

36 Ahmed, numër 1467 dhe e saktëson shejh Shuajbi.

37 Buhariu, numër 1970.

38 Tirmidhiu, numër 3895 dhe e saktëson.

39 Buhariu, numër 6089.

ishte praktikë e mësimave të Zotit. Megjithatë, këtu do të sjell disa fjalë të Muhamedit ﷺ që flasin për rëndësinë dhe vlerën e veprave, si dhe do të përmend disa raste të Muhamedit ﷺ për të parë se si i praktikonte mësimet kuranore dhe hadithet e tij.

*Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon: “Kur zbriti ajeti: **“Tërhiq vërejtjen farefisit tënd më të afërt”**,⁴⁰ i Dërguari i Allahut ﷺ hipi mbi Safa dhe thirri: “O benu fihër, o benu adjjë!” - duke i thirrur lozet e kurejshëve, derisa u tubuan. E, nëse dikush nuk mund të dilte, dërgonte dikë për të parë çfarë po ndodhte. Kur erdhi Ebu Lehebi dhe kurejshët, i Dërguari i Allahut ﷺ u tha: “Çfarë mendoni, sikur t’ju njoftoja se një ushtri kalorësish prapa kësaj lugine po bëhet gati t’ju sulmojë, a do të më besoni?”*

- Po. Prej teje kemi marrë gjithmonë të vërtetën, - i thanë ata.
 - Atëherë, unë po ju paralajmëroj për një dënim të rëndë! - u tha i Dërguari i Allahut ﷺ.

Ndërkaq, Ebu Lehebi iu drejtua:

“T’u thafshin duart përgjithmonë! A për këtë na tubove?!”

*Në këtë rast zbriti ajeti: **“Qofshin të shkatërruara duart e Ebu Lehebit, e ai veçse është shkatërruar! Atij nuk i bëri dobi pasuria e vet, as ajo çka fitoi!”**⁴¹*

Kështu pra, posa i erdhi urdhri kuranor Muhamedit ﷺ për ta ftuar fisin e vet në Islam, u ngrit me zell, i tuboi dhe ua shpalosi mesazhin hyjnor.

40 Shuara, 214.

41 Mesed, 1-2; Buhariu, numër 4770.

Xhabir ibn Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) thotë: “S’ka ndodhur që Pejgamberit ﷺ t’i jetë kërkuar diçka e të ketë thënë jo.”⁴²

Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se, kur ndokush i jepte Pejgamberit ﷺ ndonjë dhuratë, ai e pranonte dhe e shpërblente dhuruesin me diçka.”⁴³

Abdullah ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: “.. Kush ju bën mirë, kthejani, e, nëse nuk gjeni me se t’ia ktheni, atëherë lutuni për të, derisa të shihni se ia keni shpague.”⁴⁴

Këto ishin fjalët e Muhamedit ﷺ, përmes të cilave nxiste që e mira ose dhurata të kthehet me të mirë. Në vijim po i sjell tri raste të përkthimit të këtyre haditheve në praktikë:

1. Sehël ibn Sadi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se një grua i solli Pejgamberit ﷺ një burde (lloj gune) të re (të papërdorur) e të qëndisur.

Sehli i pyeti të pranishmit:

- A e dini ç’është burdeja?

- Gunë e gjatë, - iu përgjigjën ata.

- Po, - tha ai.

Pastaj vazhdoi: Gruaja në fjalë i tha Pejgamberit ﷺ: “E kam qëndisur me dorën time dhe ta kam sjellë që ta veshësh.”

42 Buhariu, numër 6034.

43 Buhariu, numër 2585.

44 Ebu Davudi, numër 1672.

Pejgamberi ﷺ e mori dhe, ngaqë kishte nevojë për të, e veshi. Erdhi te ne, ndërkohë e kishte veshur si izar (rrobë të poshtme). Njëri prej të pranishmëve tha: “Sa e bukur që qenka! A ma jep?” Njerëzit i thanë: “Nuk bëre mirë! Pejgamberi ﷺ e ka veshur se kishte nevojë, e ti ia kërkove duke e ditur se ai nuk refuzon.” Ai tha: “Betohem në Allahun se nuk ia kërkova për ta veshur, por për të qenë qefini im.” Në të vërtetë, ashtu ndodhi: ajo i shërbeu si qefin.⁴⁵

2. Xhabir ibn Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Në ditën e Bedrit, kur i sollën robërit e luftës, Abasin e sollën të zhveshur. Pejgamberi ﷺ kërkoi një këmishë për të, por nuk gjetën asnjë që i binte tamam, përveç këmishës së Abdullah ibn Ubejit. Kështu, Pejgamberi ﷺ ia veshi Abasit këmishën e tij dhe, për këtë, Pejgamberi ﷺ e dha këmishën e vet të përdoret si qefin për Abdullah ibn Ubejin.”

Ibn Ujejne ka thënë: “Pejgamberi ﷺ i kishte borxh një favor Abdullah ibn Ubejit, andaj donte t’ia kompensonte favorin.”⁴⁶

3. I Dërguari i Allahut ﷺ në lidhje me robërit e Luftës së Bedrit ka thënë: “Sikur të ishte gjallë Mutim ibn Adiji e të më fliste (ndërmjetësonte) për këto qelbësira, do t’ia liroja atij.”⁴⁷

Beteja e Bedrit u zhvillua në vitin e dytë sipas hixhretit. Po qe se kthehemi në kohën mekase, do të gjejmë se i Dërguari ﷺ kishte shkuar në Taif, për t’i thirrur në Islam. Më pas, kur

45 Buhariu, numër 1277.

46 Buhariu, numër 3008.

47 Buhariu, numër 3139.

u kthye prej Taifit, Mutim ibn Adiji e futi nën fqinjësinë ose sigurimin e vet dhe në këtë mënyrë iu mundësua rikthimi në Mekë. Së këndejmi, në shenjë nderimi dhe kthimi të së mirës që ia kishte bërë Mutimi, i Dërguari ﷺ do t'ia pranonte ndërmjetësimin e tij për këta robër.”

Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se, qëkurse Pejgamberit ﷺ i ka zbritur surja Nasr, gjithmonë e ka thënë gjatë namazit këtë lutje: “Subhaneke Rabena ve bihamdike. Allahume gfir li (I Lartmadhëruar qofsh, o Zoti ynë, dhe Ty të takon çdo lavdërim! O Allahu im, më fal mua)!”⁴⁸

Në një transmetim tjetër qëndron: “Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Pejgamberi ﷺ shpesh thoshte në ruku dhe sexhde: “Subhaneke Allahume Rabena, ve bihamdike, Allahume igfir li (I Lartmadhëruar qofsh, o Allah, Zoti ynë, Ty të falënderojmë! Allahu im, më fal mua)!” Punonte me urdhrin kuranor.⁴⁹

Allahu i Madhëruar në ajetin e fundit të kësaj sureje e urdhëron të Dërguarin ﷺ që ta bëjë tesbih Atë (ta lartësojë Allahun) dhe të kërkojë falje prej Tij. Prandaj, Aishja na rrëfen se i Dërguari i Allahut ﷺ, pasi i zbriti kjo sure, në ruku dhe në sexhde të namazit të natës e thoshte lutjen e lartpërmendur. Pra, punonte sipas urdhrin kuranor.

48 Buhariu, numër 4967.

49 Buhariu, numër 817.

Në hadithin e gjatë në të cilin përshkruhet forma e haxhillëkut të Muhamedit ﷺ, në mes tjerash Xhabir ibn Abdullahu tregon se i Dërguari ﷺ në ligjëratën e Arafatit ka thënë: *“Vërtet gjaku juaj e pasuria juaj janë të shenjta për ju siç është e shenjtë kjo ditë, në këtë muaj e në këtë vend. Çdo gjë prej çështjes paraislame është e anuluar nën këmbët e mia. Gjaku (hakmarrja) paraislame është e anuluar, andaj gjaku i parë nga gjaku ynë të cilin po e anuloj është gjaku i Ibn Rabia ibn Harithit, i cili ishte duke u ushqyer me qumësht (nga gjidhënëset) te fisi benu sad, porse atë e mbytën pjesëtarë të fisit hudhejl. Po ashtu, kamata paraislame është e anuluar, andaj kamata e parë që po e anuloj është kamata e Abas ibn Abdulmutalibit, të cilën po e anuloj në tërësi...”*⁵⁰

Imam Neveviu thotë: “Prijësi dhe ai që urdhëron në të mirën e ndalon nga e keqja duhet të fillojë nga vetja dhe familja e tij, se kështu do t’i pranohet fjala e tij më lehtë...”⁵¹

Një rast i veçantë, me një këshillë shumë të veçantë, nga një person po ashtu i veçantë është rasti i marrëveshjes së Hudejbijes mes të Dërguarit të Allahut ﷺ dhe idhujtarëve mekas. Personi i veçantë është Umu Seleme, gruaja e Muhamedit ﷺ, ndërkaq këshillën e veçantë të saj drejtuar Muhamedit ﷺ na e rrëfejnë Misver ibn Mahreme dhe Mervani

50 Muslimi, numër 1218.

51 *Sherh Muslim*, vëllimi 8, f. 412.

(Allahu qoftë i kënaqur me ta!):

Kur përfundoi shkrimi i marrëveshjes së paqes, i Dërguari i Allahut ﷺ u tha shokëve të tij: “Ngrihuni e thorni kurbanet dhe rruani kokat tuaja.”

Për Allahun, asnjë prej tyre nuk u ngrit, edhe pse ai u tha tri herë! Atëherë, ai i la dhe shkoi tek Umu Seleme e i tregoi për sjelljen e njerëzve ndaj tij. Ajo i tha: “O i Dërguari i Allahut! A do që të zbatohet urdhri yt? Dil dhe mos i thuaj askujt asnjë fjalë derisa të therësh kurbanin tënd! Pastaj thirre berberin të të rruajë kokën!” Kështu, Pejgamberi ﷺ doli dhe asnjërit prej tyre nuk i foli asnjë fjalë, derisa kreu të dyja veprimet: theri kurbanin e pastaj thirri berberin e vet, i cili ia rrojti kokën. Sapo panë një gjë të tillë, shokët e Pejgamberit ﷺ u ngritën, therën kurbanet e tyre dhe filluan t’i rruajnë kokat njëri-tjetrit. Nga nxitimi, veç sa nuk dëmtuan njëri-tjetrin.”⁵²

Aliu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) rrëfen: “Në varrezat Bekië (të Medinës), gjatë një varrimi, i Dërguari i Allahut ﷺ tha: “Secilit prej jush i është caktuar vendi i vet: ose në Xhenet, ose në Zjarr.”

Njëri nga të pranishmit pyeti: “Atëherë, pra, a të mbështetemi (në caktim e t’i lëmë veprat)?”

- “Jo, por punoni, sepse çdonjërit do t’i lehtësohet (ajo që i është caktuar)”, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut ﷺ, pastaj citoi ajetet:

52 Buhariu, numër 2731.

“Sa për atë që jep (për hir të Allahut), ka frikë (nga Ai) dhe dëshmon për vërtetësinë e më së bukurës (besimit), Ne do t’ia lehtësojmë atij rrugën drejt shpëtimit. Kurse atij që është koprrac, ndihet i vetëmjaftueshëm, dhe e quan gënjeshtër më të bukurën (besimin), Ne do t’ia lehtësojmë rrugën drejt dënimit.”⁵³

Ibn Haxheri thotë: “Kuptimi i pyetjes është: përse të mos e lëmë vështirësinë e veprave, përderisa ne do të shkojmë aty ku na është caktuar? Ndërkaq, përgjigjja ishte: ju nuk keni vështirësi, se secilit prej jush i është lehtësuar vendbanimi për të cilin është krijuar. Pra, ai ecën aty ku Allahu ia ka lehtësuar të ecë.”⁵⁴

Hatabiu thotë: “Atij që i është lehtësuar të bëjë vepra të mira, për të kemi shpresë se do të fitojë, kurse atij që i është lehtësuar të bëjë vepra të pista, për të kemi frikë se do të shkatërrohet. Megjithatë, këto janë vetëm disa shenja dhe nuk janë gjëra të prera. Allahu i Lartësuar e ka fshehur dijen e gajbit⁵⁵ nga krijesat dhe i ka privuar prej saj. Kjo i ngjan çështjes së Kiametit: askush (pos Allahut) nuk e di se kur do të bëhet...”⁵⁶

I Dërguari i Allahut ﷺ i edukoi brezat që të merren me atë që u takon atyre. Thjesht, të bëjnë vepra të mira e të mos merren me gjërat që i takojnë Krijuesit, dija e të Cilit është absolute.

⁵³ Lejl, 5-10; Buhariu numër 4945.

⁵⁴ *Fet-hul Bari*, vëllimi 11, f. 497.

⁵⁵ Gjërat e fshehta që kanë të bëjnë me caktimin e Allahut, me botën tjetër, me gjërat e padukshme etj.

⁵⁶ *Mealim es-sunen*, vëllimi 4, f. 318.

Shumë gjëra të gajbit ne nuk i dimë dhe nuk kemi mundësi t'i dimë, ndaj ne nuk guxojmë t'i lëmë veprat e mira dhe kryerjen e obligimeve, se në momentin që shohim moskryerjen e obligimeve në njëren anë dhe kryerjen e veprave të pista në anën tjetër, kjo është shenjë se personi në fjalë është duke ecur drejt shkatërrimit, dhe e kundërta: nëse një person bën vepra të mira dhe i kryen obligimet, themi se kjo është shenjë se ai është duke përshkuar rrugën e shpëtimit.

Dita e Gjykimit është ditë e llogarisë, ditë kur njerëzit do të kalojnë nëpër shumë stacione: peshorja e veprave, marrja në pyetje, kalimi i Urës së Siratit e kështu me radhë. Sa u përket pyetjeve që do t'u bëhen njerëzve, i Dërguari i Allahut ﷺ na ka treguar se në mes tjerash njerëzit do të pyeten edhe për dijen se çfarë kanë bërë me të:

Ebu Berze Eslemiu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: “Në Ditën e Gjykimit, këmbët e robit nuk do të lëvizin, pa u pyetur për jetën ku e ka kaluar (harxhuar), për dijen se çfarë ka bërë, për pasurinë si e ka fituar e ku e ka shpenzuar dhe për trupin e tij se ku e ka përdorur.”⁵⁷

I Dërguari i Allahut ﷺ gjatë përshkrimit të Urës së Siratit

57 Tirmidhiu, numër 2417 dhe saktëson atë.

tregon se ecja mbi të bëhet sipas veprave që i ka bërë njeriu. Kështu, sa më vepërmirë që është, më e shpejtë do të jetë ecja nëpër Urë dhe, në të kundërtën, ecja do të jetë e ngadalshme ose e dështuar. Në hadithin e gjatë të cilin e transmeton Ebu Hurejra në mes tjerash thuhet:

“... Në Xhehenem ka çengela sikurse gjembat e sadanit⁵⁸.

A keni parë ndonjëherë gjemba të sadanit?”

- Po, - iu përgjigjën të pranishmit.

Pejgamberi ﷺ vazhdoi:

“Do të jenë në formë të gjembave të sadanit, por madhësinë e tyre nuk e di askush përveç Allahut. Do t'i rrëmbejnë njerëzit në bazë të veprave të tyre: disa do të shkatërrohen për shkak të veprave, disa do të copëtohen (gjatë ecjes në Sirat) e pastaj shpëtojnë...”⁵⁹

Ibn Haxheri thotë: “Sirati është urë e vendosur mbi skajet e Xhehenemit, ndërsa Xheneti vjen pas tij. Njerëzi kalojnë mbi të sipas veprave të tyre: prej tyre ka të shpëtuar, veprat e mira të të cilëve janë më shumë sesa të këqijat, ose i kanë të barabarta, ose Allahu ua ka falur atyre. Prej tyre ka që do të bien (në Zjarr), sepse veprat e këqija të tyre janë më tepër sesa të mirat, përveç personave që ua fal Allahu...”⁶⁰

58 Bimë me gjemba që shërben si ushqim për devetë.

59 Buhariu, numër 806.

60 *Fet-hul Bari*, vëllimi 11, f. 399.

Kur lutej i Dërguari i Allahut ﷺ, e kishte zakon të bënte lutje të përgjithshme dhe me pak fjalë kërkonte gjëra të mëdha. Sigurisht, lutja drejtuar Allahut të Lartësuar që ta mbrojë atë (Muhamedin ﷺ) nga dija që nuk ka dobi ishte shumë e rëndësishme për të.

Zejd ibn Erkami (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ e thoshte këtë lutje: “... O Allah, kërkoh mbrojtjen Tënde nga dija që nuk ka dobi, nga zemra që nuk frikësohet (prej Teje), nga shpirti që nuk ngopet dhe nga lutja që nuk pranohet!”⁶¹

Në një transmetim tjetër qëndron se Zejd ibn Erkami ka thënë: “I Dërguari i Allahut ﷺ na i mësoi këto lutje, e ne po jua mësojmë juve.”⁶²

Ebu Seidi (Allahu qoftë i kënaqur me të) rrëfen:

“Një beduin erdhi dhe e pyeti Pejgamberin ﷺ rreth hixhretit Pejgamberi ﷺ iu përgjigj:

- Mjerë ti, hixhreti është i vështirë. Por, a ke deve?

- Po, - tha ai.

- E jep zekatin e tyre?

- Po.

- A u dhuron njerëzve deve për shfrytëzim?

- Po.

61 Muslimi, numër 2722.

62 Ahmedi, numër 19308 dhe saktësoi shejh Shuajb Arnauti.

- *I mjel kur të shkojnë për të pirë?*

- *Po.*

- *E po, puno (qoftë) dhe përtej detit, se Allahu nuk do të ta humbë mundin aspak, - i tha Pejgamberi ﷺ.*⁶³

Ibn Haxheri thotë: “*Puno (qoftë) dhe përtej detit*”, është hiperbolizim, ashtu që personi në fjalë të kuptojë se veprat e mira nuk i shkojnë huq, kudo që të jetë.⁶⁴

Kuptimi i fjalisë: “*I mjel kur të shkojnë për të pirë?*” është se, kur sahabët dëshironin t’i milnin devetë, Pejgamberi ﷺ i nxiste që këtë ta bëjnë te vendi ku u jepnin ujë, sepse aty qëndronin nevojtaret e përmes kësaj i nxiste që t’u jepnin atyre qumësht të freskët.

63 Buhariu, numër 2633.

64 *Fet-hul Bari*, f. 259 , vëllimi 7.

KAPITULLI I DYTË

Brezat e parë punonin dhe vepronin sipas dijes që e mësonin

Ajo që i bëri të veçantë brazat e parë të besimtarëve është fakti se, atë që e mësonin, e vepronin, madje në vazhdimësi. Në të vërtetë biografia e tyre është e stërmbushur me vepra të mira. Sikur të peshohej dija dhe veprat e tyre, do të rezultonin të barabarta. Sa herë që ngrihej lakorja e dijes, ngihej edhe lakorja e veprave.

Në këtë kapitull do të përmend rastet e brezave të artë, përmes të cilave do të shohim se ata menjëherë punonin sipas dijes, atë që e mësonin e bënë në vazhdimësi dhe veprat sado të vogla që dukeshin, për ta ishin të mëdha. Kur u vinte ndonjë urdhër, e punonin, kur u ndalohej një gjë, e linin, kur motivoheshin për ndonjë vepër, e vepronin. Thënë shkurt: nuk i tejkalonin citatat kuranore dhe ato profetike, por i jetësonin ato.

*1. Ebu Mesudi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Kur zbriti ajeti i lëmshës, ne punonim si hamej. Dikush erdhi dhe dha lëmshë në sasi të madhe. (Hipokritët) thanë: “Për syfaqësi.” Një tjetër dha lëmshë sa një saë (afërsisht 3 kg). Njerëzit thanë: “Allahu nuk ka nevojë për sain e tij.” Atëherë zbriti ajeti: **“Sa për ata (hipokritë) që përqeshin besimtarët që japin lëmshë me vullnet dhe tallen me ata që nuk janë në gjendje të japin gjë përveç (fryteve***

të) punës së tyre, Allahu do të tallet me ta. Ata do të kenë dënim të dhembshëm.⁶⁵⁶⁶

Në një transmetim tjetër qëndron: “Ebu Mesud Ensariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “I Dërguari ﷺ na porosiste të jepnim lëmoshë, prandaj disa nga ne punonim si hamej për të sjellë dy grushte lëmoshë. Ndërkaq, sot, disa nga këta posedojnë njëqind mijë (dinarë).”⁶⁷

Ebu Mesudi na e rrëfen gatishmërinë e sahabëve për të punuar në përputhje me citatet kuranore. Një prej sferave për të fituar shpërblimin e Allahut ishte edhe lëmosha, kështu që në momentin kur Allahu i urdhëroi besimtarët që të jepnin lëmoshë, vërejmë se ata që nuk kishin çfarë të jepnin, nuk arsyetoheshin me frazat e njohura: Nuk kemi, ose: Nuk i kemi rendet, porse menjëherë filluan të punojnë si hamej, duke bartur gjëra të ndryshme, që vetëm e vetëm të fitojnë ndonjë shumë e ta japin për hir të Allahut.

2. Urve tregon se Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: “Allahu i mëshiroftë gratë e para muhaxhire, të cilat, kur Allahu e zbriti ajetin: “... **le të venë shamitë mbi kraharorin e tyre...**”⁶⁸, i shqyenin fundet e veta dhe mbuloheshin me to.”⁶⁹

65 Teube, 79.

66 Buhariu, numër 1415.

67 Buhariu, numër 4669.

68 Nur, 31.

69 Buhariu, numër 4758.

Mospasja e rrobave nuk i pengoi nga praktika e këtij urdhri kuranor. Ato i morën fundet që i posedonin, i shqyen pjesët e tyre anësore dhe menjëherë u mbuluan. Allahu i mëshiroftë! Ishin të gatshme për urdhrat e Allahut dhe asnjëherë në fjalorin e tyre nuk mund të gjeje “ende nuk jam e gatshme”.

3. Marur ibn Suvejdi thotë: “E pashë Ebu Dherrin (Allahu qoftë i kënaqur me të!) të veshur me një palë rroba të bukura bashkë me shërbëtorin (robin) e tij, i cili po ashtu ishte veshur bukur. E pyetëm rreth kësaj, e në atë rast na tha: “Njëherë pata fyer një person, i cili u ankua te Pejgamberi ﷺ. Atëherë Pejgamberi ﷺ më tha: “A ia nënçmove të ëmën?” Dhe vijoi: “Shërbëtorët tuaj janë vëllezërit tuaj dhe Allahu i ka lënë nën sundimin tuaj. Andaj, nëse dikush prej jush e ka vëllanë e vet nën sundim, le ta ushqejë sikurse veten dhe le ta veshë sikurse veten. Mos i ngarkoni me më tepër seç mund të bartin, e, nëse veproni kësisoj, atëherë ndihmojuni.”⁷⁰

E tillë ishte shkolla e Muhamedit ﷺ dhe të tillë ishin nxënësit e tij. Ebu Dherri fillimisht gaboi karshi robit të vet, porse pas qortimit që ia bëri i Dërguari i Allahut ﷺ dhe porosisë që ia dha, ai këto fjalë i futi në praktikë, madje jetoi me to. Pas shumë vjetësh, kur Marur ibn Suvejdi kaloi pranë Ebu Dherrit, pa se ai dhe robi i tij kishin të veshura nga një palë rroba të bukura. Natyrisht se kjo ishte shumë e çuditshme për Marurin, se

70 Buhariu, numër 2545.

robërit në kohën paraislame e deri në kohën e Muhamedit ﷺ llogariteshin gati sikurse kafshët. Kështu, kur Maruri e pyeti Ebu Dherrin për këtë, ai i tregoi se kështu e kishte mësuar ai që ishte dërguar mëshirë për njerëzimin, Muhamedi ﷺ.

4. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Betohem në Allahun, përveç të Cilit s’meriton kush adhurimin, se ka pasur raste kur bija përtokë nga uria dhe ka pasur raste kur lidhja gurin për barku, nga uria.”

Kështu, një ditë u ula mu në rrugën prej së cilës ata dilnin. Aty pari kaloi Ebu Bekri dhe e pyeta për një ajet nga Libri i Allahut, jo për tjetër, përveçse duke shpresuar se do të më japë diçka për të ngrënë. Por, ai shkoi pa më dhënë asgjë. Pastaj erdhi Omeri, të cilin gjithashtu e pyeta për një ajet të Librit të Allahut, jo për tjetër, përveçse duke shpresuar se do të më japë diçka për të ngrënë, porse edhe ai shkoi pa më dhënë gjë. Më pas, pranë meje kaloi Ebu Kasimi ؓ, i cili, posa më pa, buzëqeshi, sepse, duke më shikuar në fytyrë, kuptoi nevojën time. Ai m’u drejtua: “O Ebu Hirr!”

- Të përgjigjem, o i Dërguari i Allahut!

- Eja me mua, - më tha.

Kështu, u nis dhe unë e ndoqa pas derisa u fut brenda. Kërkoj leje (për të hyrë), pastaj edhe mua më dha leje. Kur hyri, gjeti një tas me qumësht dhe pyeti: “Kush e ka sjellë këtë qumësht?”

- Ta ka dhuruar filani, ose filania, - i thanë.

- Ebu Hirr! - më tha.

- Të përgjigjem, o i Dërguari i Allahut!

- Shko tek ehlu sufe (të varfrit e xhamisë) dhe m'i fto të gjithë. Ata kanë qenë mysafirë të Islamit, nuk kanë pasur as familje, as mall e askënd. Kur Pejgamberit ﷺ i vinte ndonjë sadaka, ua dërgonte atyre, kurse vetë nuk e hante. E, nëse i vinte ndonjë dhuratë, ua dërgonte atyre, por hante edhe vetë prej saj, duke i bërë ata hisedarë në të. Kjo nuk më pëlqeu, andaj thashë (me vete): "Çka u mjafton ky qumësht gjithë atyre të varfërve, ndërsa unë jam më meritör të pi prej atij qumështi e të forcohem? Pastaj, kur ata të arrijnë, Pejgamberi ﷺ do të më urdhërojë t'u jap atyre, ndoshta mua s'do të më mbetet asgjë prej atij qumështi. Sido që të jetë, medoemos më duhet ta respektoj Allahun dhe të Dërguarin e Tij ﷺ."

Së këndejmi, vajta tek ata dhe i ftova. Ata erdhën dhe kërkuan leje për të hyrë, e në atë rast ai u dha leje dhe të gjithë u ulën në shtëpi. Pejgamberi ﷺ më tha: "O Ebu Hirr!"

- Të përgjigjem, o i Dërguari i Allahut!

- "Merre dhe jepu atyre!"

Unë e mora tasin dhe fillova. I jepja njërit derisa ngopej, pastaj ma kthente tasin. I jepja tjetrit dhe ai pinte derisa ngopej, pastaj ma kthente tasin. Pastaj të tretit, i cili pinte derisa ngopej dhe ma kthente tasin. Kështu veprova derisa mbërrita te Pejgamberi ﷺ, ndërkohë që të gjithë mysafirët ishin ngopur. I Dërguari ﷺ mori tasin dhe e mbajti në dorë. Më shikoi, buzëqeshi dhe më tha: "Ebu Hirr!"

- Të përgjigjem, o i Dërguari i Allahut!

- "Kemi mbetur unë dhe ti."

- *Ashtu është, o i Dërguari i Allahut!*

- *“Ulu dhe pi.”*

Atëherë unë u ula dhe piva, ndërkaq ai më thoshte: “Pi!”

Unë pija, ndërsa ai vazhdoi të më thotë: “Pi!” derisa i thashë: Jo, betohem në Atë që të ka dërguar me të vërtetën se nuk kam më vend për të. Atëherë ai më tha: “Ma afro ta shoh!” Kur ia dhashë tasin, ai e falënderoi Allahun, tha ‘bismilah’ dhe e piu atë që kishte mbetur.⁷¹

Sa i sinqertë që ishte Ebu Hurejra në rrëfimin e tij! Gjithë atë që e kishte në brendësi, na e tregoi neve, megjithatë bindja ndaj të Dërguarit të Allahut ﷺ ishte aq e fuqishme tek ai, sa që iu bind urdhrit të Muhamedit ﷺ, madje duke e lënë nevojën e vet anash. *“Medoemos më duhet ta respektoj Allahun dhe të Dërguarin e Tij ﷺ”*, kjo fjali ishte rregull për të, sado që mund t’i kushtojë: vajti i uritur, i ftoi të gjithë dhe u shërbeu të gjithëve. Mirëpo, përfundimi ishte shumë i këndshëm: i Dërguari i Allahut ﷺ piu pas Ebu Hurejrës, se ishte nikoqir, pastaj të gjithë panë një mrekulli madhështore: një tas me qumësht u mjaftoi një grumbulli njerëzish.

5. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “I dashuri im (Pejgamberi ﷺ) më ka porositur për tri gjëra, të cilat nuk i lë deri në vdekje: agjërimin e tri ditëve në çdo muaj, namazin e

⁷¹ Buhariu, numër 6452.

*duhasë dhe faljen e namazit të vitrit para gjumit.*⁷²

6. Gjithashtu, Ebu Derdai (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “I dashuri im (Pejgamberi ﷺ) më ka porositur për tri gjëra, të cilat nuk i lë për sa të jem gjallë: agjërimin e tri ditëve në çdo muaj, namazin e duhasë dhe të mos fle pa e falur namazin e vitrit.”⁷³

7. Ebu Dherri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Teksa isha duke ndenjmur me Pejgamberin ﷺ, e shikoi Uhudin dhe tha: “Edhe sikur të më shndërrohej i tëri në ar, asnjë dinar nuk do të kisha pasur dëshirë të më mbetej më shumë se tri ditë, përveç dinarit të rezervuar për kthim të borxhit.” Pastaj tha: “Të pasurit kanë më së paku shpërblim, përveç atij që jep pasuri kështu e ashtu”, - Ebu Shihabi (transmetuesi i këtij hadithi) bëri me duar para, djathtas dhe majtas - “por të atillët janë të paktë.” Pastaj më tha:

- Prit aty ku je, - dhe shkoi më tutje.

Dëgjova një zë dhe doja të shkoja të shikoja, por m’u kujtua se më tha: “Prit derisa të kthehem.”

Kur u kthye, i thashë:

- O i Dërguari i Allahut, zërin që dëgjova?

72 Buhariu, numër 1178.

73 Muslimi, numër 722.

- E dëgjove, vallë?

- Po.

- Erdhi Xhibrili ﷺ dhe më tha: “Kushdo që vdes prej umetit tënd, pa i bërë shirk Allahut, do të hyjë në Xhenet.”

- Edhe nëse bën këtë e atë vepër?

- Po, - u përgjigj Pejgamberi ﷺ.⁷⁴

Shikoje: edhe në gjëra shumë të vogla, në syrin tonë, sahabët ishin të dëgjueshëm dhe të respektueshëm. Për ta, urdhri ishte urdhër dhe ndalesa ishte ndalesë. Ebu Dherri donte të shkonte në drejtim të zërit, nga frika se po i ndodhte diç të Dërguarit të Allahut ﷺ, por, kur iu kujtua fjala e tij: “Prit derisa të kthehem”, nuk lëvizi.

8. Jezid ibn Sherik Tejmiu tregon: “Teksa ishim te Hudhejfe (Allahu qoftë i kënaqur me të!), një person tha: “Sikur ta arrija të Dërguarin e Allahut ﷺ, do të luftoja me të dhe do ta ndihmoja fuqishëm.” Hudhejfe ia ktheu: “Ti do ta bëje këtë?!” Sikur të na shihje natën e Ahzabit me të Dërguarin e Allahut ﷺ, kur na kapi një erë e furishme dhe një i ftohtë i madh, atëherë i Dërguari i Allahut ﷺ tha: “A ka ndonjë burrë, i cili m’i sjell lajmet e armikut, të cilin Allahu do ta vendosë me mua Ditën e Gjykimit.” Ne heshtëm dhe askush prej nesh nuk iu përgjigj. Pastaj sërish tha: “A ka ndonjë burrë, i cili m’i sjell lajmet e armikut, të cilin Allahu do ta vendosë me mua Ditën e Gjykimit.” Ne heshtëm

74 Buhariu, numër 2388.

dhe askush prej nesh nuk iu përgjigj. Pastaj sërish tha: “A ka ndonjë burrë, i cili m’i sjell lajmet e armikut, të cilin Allahu do ta vendosë me mua Ditën e Gjykimit.” Ne heshtëm dhe askush prej nesh nuk iu përgjigj. Pas kësaj tha: “Çohu, o Hudhejfe, na i sill lajmet e armikut!”

(Hudhejfe rrëfen:) “Pasi e përmendi emrin tim, nuk kisha ndonjë zgjidhje tjetër pos të çohesha. Pastaj më tha: “Shko e m’i sill lajmet e tyre, mirëpo mos i nxit ata kundër meje.”

Pasi dola prej tij, më dukej sikur po ecja në hamam⁷⁵, derisa arrita tek ata. Aty e pashë Ebu Sufjanin (prijësin e tyre) teksa e ngrohte shpinën me zjarr, kështu unë e vendosa shigjetën në mes të harkut dhe desha ta gjuaj atë, mirëpo m’u kujtua fjala e të Dërguarit të Allahut ﷺ: “Mos i nxit ata kundër meje,” dhe sikur ta gjuaja, do ta godisja, porse u ktheva...”⁷⁶

9. Ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Njëra prej grave të Omerit shkante në xhami për ta falur me xhemat namazin e sabahut dhe atë të jacistë. Dikush e pyeti:

- Pse po del, kur e di që Omerit nuk i pëlqen kjo dhe xhelozon?

- E çka po e pengon të më ndalojë? - tha ajo.

- Po e pengon fjala e Pejgamberit ﷺ: “Mos i ndalni robëreshat e Allahut prej xhamive të Allahut”, - ia ktheu ai.⁷⁷

75 Vend me ujë të nxehtë e me avull.

76 Muslimi, numër 1788.

77 Buhariu, numër 900.

10. Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon: “Burri i Berirës ishte rob dhe quhej Mugith. Më kujtohet kur ai shkonte pas saj dhe qante për të, saqë lotët i rridhnin nëpër mjekër. Pejgamberi ﷺ i tha Abasit: “O Abas, a nuk po çuditesh me dashurinë e Mugithit për Berirën, njëherazi me urrejtjen e Berirës ndaj Mugithit?!” Pastaj Pejgamberi ﷺ i tha asaj: “Sikur të riktheheshe tek ai?”

- O i Dërguari i Allahut, a po më urdhëron? - tha ajo.

- Thjesht po ndërmjetësoj, - iu përgjigj Pejgamberi ﷺ .

- Nuk kam nevojë për të, - tha ajo.⁷⁸

Berira ishte një grua e dalluar. Fillimisht ajo ishte robëreshë, porse pas një kohe, kur u lirua nga robëria, ajo kishte të drejtë të ndahej nga burri i saj, i cili akoma ishte nën robëri. Kështu, pasi ajo nuk kishte dëshirë të mbetej nën kurorën e bashkëshortit rob, vendosi të ndahej prej tij. Ndërkaq, bashkëshorti i saj e donte shumë Berirën dhe kjo e shtyri të Dërguarin e Allahut ﷺ që të ndërmjetësonte për të, mbase do ta pranonte Berira, që të mbetej grua e tij. Këtu del në pah bindja që ajo e kishte për të Dërguarin e Allahut ﷺ: po të ishte urdhër i tij që ajo të mbetej nën kurorën e burrit, ajo do të pranonte, edhe pse ishte në kundërshtim me dëshirën e saj. Por, kur kuptoi se i Dërguari i Allahut ﷺ vetëm po ndërmjetësonte, atëherë ajo i tregoi se nuk ishte e kënaqur me të.

78 Buhariu, numër 5283.

11. *Abdullah ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon: "Një ditë, teksa njerëzit ishin duke e falur namazin e sabahut në Kuba, u vajti një burrë dhe u tha: "Sonte Pejgamberit ﷺ i ka zbritur një pjesë e Kuranit, ku është urdhëruar të drejtohet nga Qabeja, andaj drejtohuni nga ajo. Ata ishin të kthyer në drejtim të Shamit, kështu që u kthyen nga Qabeja."*⁷⁹

Edhe në këtë hadith vërehet qartë se sahabët menjëherë i praktikonin urdhrat e Allahut dhe të Dërguarit të Tij ﷺ, pa i shtyrë për një kohë më të përshtatshme. Dëshira e Muhamedit ﷺ për t'u drejtuar në namaz nga Qabeja ishte e kahershme, porse për t'iu lejuar kjo, e priste shpalljen. Në këtë mënyrë, posa i erdhi shpallja, ai i lajmëroi sahabët, që tash e tutje do të falemi në drejtim të Qabesë, e jo në drejtim të Bejtul Makdisit. Në hadithin e lartpërmendur, një grup sahabësh ishin në namaz, porse kjo nuk u pengoi të ktheheshin nga Qabeja. Duke qenë ashtu në namaz, të gjithë së bashku, të rreshtuar në safa, njëra anë e safit duke ecur para, kurse ana tjetër e safit duke ecur prapa, të gjithë lëvizën përnjëherë, derisa u kthyen për 180 shkallë, prej veriut në jug.

12. *Xherir ibn Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: "Disa beduinë erdhën tek i Dërguari i Allahut ﷺ dhe i thanë:*

⁷⁹ Buhariu, numër 4490.

“Kur disa tubues të zekatit vijnë te ne, na bëjnë padrejtësi. Mirëpo i Dërguari i Allahut ﷺ u tha atyre: “Bëjini të kënaqur (silluni mirë me) tubuesit e zekatit.”

Xheriri tha: “Qëkurse e kam dëgjuar këtë prej të Dërguarit të Allahut ﷺ, sa herë që më ka ardhur ndonjë tubues i zekatit, unë e kam bërë të ndahet i kënaqur me mua (duke i dhënë aq sa duhet).”⁸⁰

Pejgamberi ﷺ i autorizonte disa shokë të tij që të shkonin në vende të largëta për ta mbledhur zekatin, qoftë të kafshëve e të drithërave, qoftë të llojeve të tjera. Kishte raste kur disa njerëz silleshin keq me këta tubues të zekatit, madje edhe i akuzonin se po u bënë padrejtësi atyre në llogaritje. Mu për këtë, Pejgamberi ﷺ ua dha këtë porosi personave që duhet ta japin zekatin, që të kenë në konsideratë këta tubues të zekatit, duke ua dhënë sasinë e caktuar fetarisht dhe duke u sjellë mirë me ta.

Në këtë hadith e shohim qartë se Xheriri, i cili na e transmetoi këtë hadith profetik, ishte i pari që punoi sipas tij.

13. Humrani tregon: “Kur Othmani (Allahu qoftë i kënaqur me të!) mori abdes, tha: “A t’ju tregoj një hadith, të cilin, po të mos ishte një ajet kuranor, nuk do t’ju tregoja: “E kam dëgjuar Pejgamberin ﷺ duke thënë: “Sa herë që dikush merr abdes duke e përsosur atë e pastaj e fal namazin, i falen mëkatet, prej

80 Muslimi, numër 989.

namazit në fjalë deri në namazin tjetër.”

Urve thotë: “Ajeti (në të cilin aludon Othmani) është: “Ata të cilët fshehin argumentet dhe faktet që Ne i shpallëm pasi që ato ua sqaruam njerëzve në Libër, të tillët i mallkon Allahu, i mallkojnë edhe ata që mallkojnë.”⁸¹⁸²

Othmani fillimisht nuk deshi t’ua tregojë këtë hadith, nga frika se dikush mund të mashtrohet⁸³ e të mendojë se nuk prishka punë të zhytesh në mëkate, sepse puna qenka e thjeshtë: marr abdes, i fal dy rekate, sakaq mëkatet më fshihen, porse, kur Othmani e kujtoi ajetin që flet për rrezikun e fshehjes së dijes, ua tregoi këtë hadith shumë shpresëdhënës.

Po ashtu, nga Ebu Dherri transmetohet se ka thënë: “Sikur të ma vendosnit shpatën e mprehtë në qafë, ndërkohë unë e shoh se mund të them një fjalë që e kam dëgjuar nga i Dërguari i Allahut ﷺ, atëherë do ta thosha para se të ma prisnit kokën.”⁸⁴

14. Abdullah ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon: “Ujejne ibn Hisën ibn Hudhejfe ibn Bedriu erdhi dhe u vendos te djali i vëllait të tij, Hurr ibn Kajs ibn Hisni, i cili ishte në radhët e personave që Omeri i mbante afër. Në mesin e personave që rrinin në ndejat e Omerit, me të cilët ai këshillohej, kishte të

81 Bekare, 159.

82 Buhariu, numër 160

83 *Fet-hul Bari*, vëllimi 1, f. 261.

84 Buhariu, vëllimi 1, f. 24.

moshuar dhe të rinj. Ujejne i tha djalit të vëllait të vet: “O biri i vëllait tim, ti ke afërsi me këtë prijës, andaj kërko leje për mua të shkoj tek ai.” Ai i tha: “Do të marr leje për ty.”

Kështu, Hurri kërko leje për Ujejnën. Me të hyrë brenda, Ujejne tha: “O Ibn Hatab! Beto hem në Allahun se nuk po na jep mjaftueshëm dhe nuk po gjykon mes nesh me drejtësi.” Si rrjedhojë, Omeri u zemërua, sa që deshi ta godasë. Por, Hurri ndërhyri duke thënë: “O prijës i besimtarëve, Allahu i Lartësuar e porositi të Dërguarin e tij: **“Trego mëshirë, urdhëro në vepra të mira dhe shmangu nga të paditurit!”**⁸⁵ Ky këtu është nga radhët e të paditurve. Beto hem në Allahun se, kur ia lexoi ajetin, Omeri nuk vazhdoi më tutje, se ai ndalej te (dispozitat që i ka) Libri i Allahut.⁸⁶

15. Ibn Ebu Eufai (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon: “Gjatë ditëve të Hajberit, na zuri një uri e madhe. Teksa kusitë vlonin dhe disa tanimë ishin zier, erdhi lajmëtari i Pejgamberit ﷺ dhe thirri: “Mos hani asgjë nga mishi i gomarëve! Derdhni ato!” Disa thoshin: “Pejgamberi ﷺ ndaloi ngrënien e tyre, se nuk ishin ndarë si pjesë e presë”, kurse disa të tjerë thoshin: “E ka ndaluar përgjithmonë, se gomarët hanë ndyrësira.”⁸⁷

85 Araf, 199.

86 Buhariu, numër 4642.

87 Buhariu, numër 4220.

Në një transmetim tjetër qëndron: “Ne i derdhëm ato.”⁸⁸

Do të ishte shumë e logjikshme sikur dikush prej sahabëve të kërkonte lehtësim në çështjen e ngrënies së mishit të gomarëve shtëpiakë, pasi që ishin në kohë luftime, në uri të madhe, si dhe ishin në udhëtim, porse një gjë të këtillë nuk e dëgjuaam prej tyre. Ata në këtë gjendje të vështirë iu bindën urdhrit të Muhamedit ﷺ, sakaq i derdhën tenxheret me mish.

16. Hakim ibn Hizami (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: “I lypa Pejgamberit ﷺ, e ai më dha. I lypa sërish, e ai sërish më dha. I lypa përsëri, e ai përsëri më dha, e në atë rast më tha: “O Hakim, pasuria është e bukur dhe e ëmbël. Atij që e merr me zemërgjerësi, i ka bereqet. Ndërkaq, atij që e merr me egoizëm, nuk i ka bereqet, sikurse ai që ha e nuk ngopet. Dora e sipërme është më e mirë sesa dora e poshtme.” Unë i thashë: “O i Dërguari i Allahut ﷺ, betohem në Atë, që të ka dërguar me të vërtetën, se, pas teje, nuk do t’i lyp askujt, derisa të dal nga kjo botë.”

Pas dikur, Ebu Bekri e ftonte Hakimin për t’i dhënë, por ai nuk pranonte. Njëjtë edhe Omeri, e ftoi për t’i dhënë, por ai nuk mori asgjë. Omeri tha: “O ju muslimanë, ju kam dëshmitarë se Hakimit ia ofrova pjesën e tij të plaçkës së luftës, por nuk e pranoi.” Pas Pejgamberit ﷺ Hakimi nuk i lypte askujt, deri në vdekje.⁸⁹

88 Nesaiu, numër 4339 me zinxhir të saktë.

89 Buhariu, numër 1472.

Jo që nuk lypte prej të tjerëve, por, edhe nëse i jepej pa kërkesën e tij, sërish nuk e pranonte. Madje, transmetohet se Hakimi u ndihmonte të tjerëve.

Pasi vdiq Zubejr ibn Avami, Hakimi e takoi Abdullahun, djalin e Zubejrit, dhe e pyeti:

- Sa ka lënë borxh vëllai im?

- Një milion, - iu përgjigj Abdullahu.

- Unë do t'ia paguaj 500 mijë, - i tha Hakimi.⁹⁰

17. I ngjashëm është edhe hadithi i Abdullah ibn Omerit i cili thotë se e ka dëgjuar Omerin (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) duke thënë: “Kur Pejgamberi ﷺ më jepte pasuri, unë i thosha: “Jepja dikujt që është më i varfër se unë”, derisa njëherë, pasi më dha një pasuri, unë i thashë: “Jepja dikujt që është më i varfër se unë.” Pejgamberi ﷺ më tha: “Merre njëherë dhe pronësoje atë, pastaj jep lëmoshë prej saj!” Kur dikush të jep një pasuri të tillë, pa e lakmuar dhe pa e lypur, merre, në të kundërtën, mos vrapo pas saj.”⁹¹

Salimi, i biri i Abdullah ibn Omerit, thoshte: “Mu për këtë, Ibn Omeri askujt nuk i kërkonte gjë. Mirëpo, nëse i dhurohej diç, nuk e refuzonte.”⁹²

90 *Sijer alam*, vëllimi 3, f. 50.

91 Buhariu, numër 7164.

92 Muslimi, numër 1045.

18. Theubani (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: “Kush më garanton mua se asgjë nuk do t’u lypë njerëzve, unë ia garantoj atij Xhenetin.”

- Unë, - i thashë.

Pas kësaj Theubani nuk lypte gjë, prej askujt.⁹³

19. Ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon:

“Pejgamberi ﷺ vuri një unazë ari, si rrjedhojë, edhe njerëzit vunë unaza ari. Pas një kohe Pejgamberi ﷺ iu drejtua njerëzve: “Unë pata vënë një unazë ari,” e në atë rast e hoqi nga gishti, e hodhi dhe tha: “Por, që sot, kurrë më nuk do ta mbaj atë.” Sakaq, njerëzit i hodhën unazat e tyre.”⁹⁴

20. I ngjashëm është edhe rasti në vijim:

Abdullah ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ pa në dorën e njërit një unazë prej floriri, e në atë rast ia hoqi (prej gishtit), e hodhi atë dhe tha: “Dikush prej jush ia mësyn gacës prej zjarrit dhe e vendos në dorën e vet.” Pasi vajti i Dërguari i Allahut ﷺ, dikush iu drejtua personit

93 Ebu Davudi, numër 1643.

94 Buhariu, numër 7298.

në fjalë: “Merre unazën, që të përfitosh prej saj.”

- Jo, për Allahun, kurrë nuk do ta marr pasi e ka hedhur atë i Dërguari i Allahut ﷺ, - ia ktheu ai.⁹⁵

21. Rafi ibn Hadixhi transmeton se xhaxhai i tij, Dhuhejr ibn Rafiu (Allahu qoftë i kënaqur me të!), ka thënë:

“Pejgamberi ﷺ, nga dhembshuria që kishte ndaj nesh, na ndaloi një punë që e praktikonim.”

Thashë: “Atë që Pejgamberi ﷺ e ka thënë, është e vërteta.”

Dhuhejri vazhdon: “Pejgamberi ﷺ më thirri dhe më pyeti: “Çfarë po veproni me arat tuaja?”

- Po i japim me qira në këmbim të prodhimeve të një pjese të tokës ose të disa evsukëve⁹⁶ me hurma dhe elb, - i thashë.

- Mos veproni kështu! Ose mbillni vetë, ose jepuani të tjerëve t'i mbjellin, ose mos i mbillni fare, - tha Pejgamberi ﷺ.

Rafiu thotë: “Thashë: “Dëgjova dhe u nënshtrova (ashtu do të veproj).”⁹⁷

I Dërguari i Allahut ﷺ ua ndaloi që t'i japin arat e tyre me qira, nëse kushtëzohet që fitimi i pronarit të jetë nga filan pjesa e parcelës, kurse fitimi i bujkut të jetë nga pjesa tjetër e parcelës, se me këtë lloj qiraje mund të dështojë njëra pjesë e arës e të mos ketë të korrura, kurse pjesa tjetër të ketë të korrura.

95 Muslimi, numër 2090.

96 Njësi matëse që përdorej në atë kohë, e përafërt me 150 kg.

97 Buhariu, numër 2339.

Ndërkaq, lëshimi i arave me qira, duke kushtëzuar një shumë të hollash ose kaq përqindje të përfitimit të përgjithshëm nga e gjithë ara, pa e dalluar njërën pjesë nga pjesa tjetër e saj, është e lejuar.⁹⁸

Sido që të jetë, ky është një sqarim i shkurtër i këtij hadithi, ashtu që të mos ketë ndonjë paqartësi rreth tij, ndërsa ajo që lidhet me temën tonë është se Rafiu iu bind dhe iu nënshtroi menjëherë të Dërguarit të Allahut ﷺ në lidhje me këtë dispozitë fetare.

22. Makil ibn Jesari (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: *Ajeti: “... mos i pengoni ato që të martohen përsëri me burrat e tyre...”*⁹⁹, ka zbritur për mua. Unë e pata martuar motrën time me një burrë, i cili e shkurorëzoi dhe, pasi kaloi afati i pritjes, ai erdhi sërish për ta kërkuar. Unë i thashë: “Të kam martuar e të kam bërë me shtrat dhe të kam nderuar, por ti e shkurorëzove, e tash erdhe ta kërkosh sërish?! Jo, për Allahun, ajo kurrë nuk do të kthehet te ti!”

Ai ishte burrë i mirë dhe gruaja kishte dëshirë t’i kthehej. Kështu, Allahu e zbriti këtë ajet: *“... mos i pengoni ato që të martohen përsëri me burrat e tyre...”* Atëherë thashë: “Eh, tani po! Do ta bëj, o i Dërguari i Allahut.” Dhe e martova sërish me të.¹⁰⁰

98 *Umdetulkari sherh sahih Buhari*, vëllimi 12, f. 183.

99 Bekare, 232.

100 Buhariu, numër 5130.

Makil ibn Jesari, sikur çdo burrë tjetër, mendonte se veprimi i tij është veprim burrash: që kurrë më të mos ia kthejë motrën burrit të parë që e kishte shkurorëzuar atë. Por, pasi zbriti ajeti kuranor, i cili ua ndalon kujdestarëve të femrës që t'i privojnë ato nga burrat e vet që ishin nën kurorë me ta, pa marrë parasysh se ka ndodhur shkurorëzimi, përderisa ata dy dëshirojnë të martohen sërish. Atëherë Makili menjëherë pranoi që t'ia kthejë motrën, tashmë ish-dhëndrit të tij.

23. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ ditën e Hajberit ka thënë: “Këtë flamur do t’ia jap një njeriu, që e do Allahun dhe të Dërguarin, të cilit Allahu do t’ia japë fitoren.” Omer ibn Hatabi tha: “Përveç kësaj dite, kurrë nuk e kam dashur udhëheqësinë, ndaj dhe zgjatesha me shpresë se do të ftohesha për të. Por, i Dërguari i Allahut ﷺ e ftoi Ali ibn Ebu Talibin, ia dha flamurin dhe i tha: “Ec dhe mos shiko anash, derisa Allahu të ta japë fitoren.” Kështu, Aliu eci pak, pastaj u ndal pa shikuar anash dhe thirri me zë të lartë...”¹⁰¹ Neve me siguri do të na shkonte mendja se Pejgamberi ﷺ me këtë fjali “Ec dhe mos shiko anash” kishte për qëllim ta motivonte Aliun, që të vazhdonte rrugën e të mos merrej me fjalët e njerëzve, porse Aliu këtë mesazh të Pejgamberit ﷺ e mori ashtu siç ishte, saqë, kur iu desh ta pyeste Pejgamberin ﷺ edhe për një sqarim, nuk e ktheu kokën anash, porse ashtu

101 Muslimi, numër 2405.

siç ishte, me shpinë mbrapa, e ngriti pak zërin që ta dëgjonte Pejgamberi ﷺ dhe ia parashtroi pyetjen që e kishte.

24. Usame ibn Zejdi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon:
“I Dërguari i Allahut ﷺ na dërgoi te fisi huraka, të cilët në agim i sulmuam e i mundëm. Unë dhe një ensar iu vumë pas një pjesëtari të tyre, i cili, kur e zumë, tha: “La ilahe ilallah.” Atëherë, ensariu u ndal, kurse unë e godita me shtizë dhe e vrava. Pasi u kthyem, Pejgamberi ﷺ u informua për këtë, andaj më tha: “O Usame, a e vrave pasi tha: “La ilahe ilallah?”

- Ai e tha këtë që të mbrohet, - i thashë.

Por, Pejgamberi ﷺ aq shumë ma përsëriti këtë, saqë do të doja të mos e kisha pranuar Islamin para asaj dite.¹⁰²

Kjo fjalë dhe ky qortim i të Dërguarit të Allahut ﷺ la gjurmë të thella në ndërgjegjen e Usames, saqë pas kësaj, ai kurrë më nuk mori pjesë në ndonjë fitne ose luftë që ishte mes muslimanëve.¹⁰³

25. Ebu Ejub Ensariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Kur doni t’i kryeni nevojat fiziologjike, as mos u drejtoni nga kibla, as mos ia ktheni

102 Buhariu, numër 4269.

103 *Sijer ealam*, vëllimi 2, f. 500.

shpinën. Por, drejtohuni nga lindja ose nga perëndimi.”

Ebu Ejubi thotë: “Kur erdhëm në Sham, nevojtoret i gjetëm të ndërtuara në drejtim të kiblës. Andaj, ne e ndërronim drejtimin. Pasi dilnim, i kërkonim falje Allahut.”¹⁰⁴

I Dërguari i Allahut ﷺ ua ndaloi besimtarëve të kthehen në drejtim të Kiblës (që është në jug të Medinës) kur janë duke i kryer nevojat fiziologjike. Kjo, si shenjë nderimi ndaj Qabesë, ndërsa kthimi i shpinës ka të bëjë me drejtimin nga Bejtul Makdisi (që i binte në veri të Medinës), prandaj i urdhëroi sahabët që të kthehen në drejtim krejtësisht tjetër, nga lindja ose nga perëndimi. Më pas, Ebu Ejubi tregon se, kur ata qenë në Sham, hasën në vështirësi për kryerjen e nevojave fiziologjike, për shkak se nevojtoret e ndërtuara atje ishin të kthyera nga jugu (nga kibla). Megjithatë, ata e ndërronin drejtimin, vetëm për ta respektuar këtë urdhër profetik dhe Qabënë e ndershme.

26. Kajs ibn Ebu Hazimi tregon: “Shkuam te Hababi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) për ta vizituar, ndërkohë ishte mjekuar me kauterizim (djegie hekuri) shtatë herë dhe tha: “Shokët tanë të mëhershëm kanë vdekur, por dynjaja nuk ua ka pakësuar shpërblimin (e ahiretit). Ndërkaq, ne kemi fituar aq shumë, saqë nuk po u gjejmë vend ku t'i lëmë, përveçse t'i fusim në ndërtime. Sikur Pejgamberi ﷺ të mos na kishte ndaluar ta

104 Buhariu, numër 394.

*kërkojmë vdekjen, unë do të lutesha që të vdisja.*¹⁰⁵

*Në një transmetim tjetër qëndron: “Hababi tha: “Nuk di asnjë nga shokët e Pejgamberit ﷺ të jetë sprovuar siç jam sprovuar unë.”*¹⁰⁶

Sahabiu i njohur Habab ibn Ereti ishte ndër sahabët më të sprovuar, qoftë në kohën mekase nga duart e idhujtarëve, qoftë në kohën medinase nga sëmundja e rëndë.

Sa i përket sprovës së parë, Ebu Lejla Kindiu na rrëfen: “Omeri i thoshte Hababit: “Afrohu (në krye të ndejës), se askush nuk është më meritator për këtë pozitë sesa ti, me përjashtim të Amarit.” Pastaj Hababi ua tregonte gjurmët që i kishte në shpinë, nga maltretimi që ia kishin bërë kurejshët.”¹⁰⁷

Ndërkaq, sprova tjetër kishte të bënte me një sëmundje për të cilën ishte detyruar të mjekohej me kauterizëm, që ishte djegie me hekur të nxehtë, madje shtatë herë në bark. Sigurisht, kjo ishte gjë shumë e rëndë për të.

Megjithatë, edhe pse ishte ndër njerëzit me të sprovuar, ai nuk e luti Allahun që t’ia merrte shpirtin, se Muhamedi ﷺ ka ndaluar që besimtari të lutet e ta kërkojë vdekjen.

27. Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Atëkohë (para se al kooli të bëhej haram), posedonim vetëm

105 Buhariu, numër 5672.

106 Tirmidhiu, numër 970.

107 *Sijer alam*, vëllimi 2, f. 324.

këtë që ju e quani verë hurme. Një ditë, teksa po ua shërbeja këtë lloj vere Ebu Talhait, filanit e filanit, erdhi një burrë dhe tha: “A nuk ju ka arritur lajmi?”

- Cili lajm? - pyetën ata.

- Që është ndaluar alkooli, - tha ai.

- O Enes, derdhi këto vorba! - thanë ata.

Pas lajmit të këtij burri, ata asnjëherë nuk iu kthyen verës e as pyetën për të.¹⁰⁸

Lajmi se alkooli është ndaluar ishte fare i papritur për këtë grup sahabësh. Mund ta paramendoni: vera e shërbyer pranë tyre, gotat duke i mbajtur në dorë, vorbat plot verë që shërbenin për t’i gostitur mysafirët... Megjithatë, përgjigjja e tyre karshi kësaj ndalese ishte e thjeshtë: “O Enes, derdhi këto vorba!”

28. Xhabir ibn Sulejmi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i ka thënë të Dërguarit të Allahut ﷺ: “O i Dërguari i Allahut, më këshillo!” Atëherë i Dërguari i Allahut ﷺ ia dha disa këshilla, e në mes tjerash i tha: “... Mos shaj askënd.” Xhabiri thotë: “Pas kësaj nuk kam sharë as kafshë e as njeri.”¹⁰⁹

Njerëz me kësi karakteri të lartë kishte edhe në brezat pas tyre. Kësisoj transmetohet edhe prej Asim ibn Ebu Nexhudit i cili thotë për Shekik ibn Selemen: “Kurrë nuk e kam dëgjuar

108 Buhariu, numër 4617.

109 Ibn Hibani, numër 521; hadithin e saktësoi shejh Shuajb Arnauti.

Ebu Vailin (Shekik ibn Selemen) të ketë sharë ndonjë njeri ose kafshë.”¹¹⁰

29. *Alkame Lejthiu transmeton nga Bilal ibn Harithi (Allahu goftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: “Ndodh që dikush nga ju të thotë një fjalë që është në përputhje me kënaqësinë e Allahut, edhe pse atij nuk i shkon në mendje se ajo do të arrijë aty ku ka arritur, ndërkohë Allahu ia cakton këtij personi me këtë fjalë kënaqësinë e Tij, derisa ta takojë atë. Po ashtu, ndodh që dikush nga ju të thotë një fjalë që është në përputhje me hidhërimin e Allahut, edhe pse atij nuk i shkon në mendje se ajo do të arrijë aty ku ka arritur, ndërkohë Allahu ia cakton këtij personi me këtë fjalë hidhërimin e Tij, derisa ta takojë atë.”¹¹¹*

Në një transmetim tjetër qëndron se transmetuesi Alkame thoshte: “Prej sa e sa fjalëve (që kam dashur t’i flas) më ka ndaluar hadithi i Bilal ibn Harithit.”¹¹²

Ky hadith na tregon çfarë kujdesi duhet të kemi në raport me gjuhën. Përmes gjuhës, njeriu mund të fitojë shumë, porse edhe të humbë shumë. Alkame na tregon si e kuptoi hadithin dhe si e vuri në praktikë. Sikurse çdo njeri, edhe ai ndoshta kishte dëshirë të fliste kundër dikujt, të shfryhej në

110 *Sijer ealam*, vëllimi 4, f. 163.

111 Tirmidhiu, numër 2319 dhe e saktëson hadithin.

112 Ahmedi, numër 15852.

dikë, të fliste gjëra të panevojshme etj., porse prej të gjitha këtyre fjalëve e ka ndalur hadithi i lartpërmendur, të cilin e dëgjoi nga mësuesi i vet, Bilali, e ky nga mësuesi i njerëzimit, Muhamedi ﷺ.

Sa madhështore është kur njeriu dëgjon ose lexon për burra të tillë, burra të cilët gjuhët i kishin të pastra e nuk i ndynin me përgojim, të sinqerta e nuk i ndynin me gënjeshtër, të ëmbla e nuk i ndynin me gjëra të kota. Shikoje edhe këtë kolos, nga brezat e parë, imam Veki ibn Xherrahun, për të cilin nxënësi i tij, Felasi, thotë: “Kurrë nuk e kam dëgjuar Vekiun të ketë përmendur dikë për të keq.”¹¹³

30. Huzejl ibn Shurahbili tregon: “Ebu Musai u pyet se sa trashëgon e bija, vajza e të birit dhe motra, e në atë rast u përgjigj: “Së bijës i takon gjysma, njëjtë edhe motrës. Shko pyete Ibn Mesudin, e edhe ai do të të përgjigjet sikurse unë.” Kur e pyetën Ibn Mesudin (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dhe i treguan për fjalën e Ebu Musait, i cili tha: “Paskështa devijuar dhe nuk qenkam i udhëzuar (po thashë si ai). Unë do të gjykoj siç ka gjykuar i Dërguari ﷺ: së bijës i takon gjysma, vajzës së të birit i takon një e gjashta, mbetja e dy të tretave, kurse pjesa që mbetet i takon motrës. Pas kësaj, shkuam tek Ebu Musai dhe i treguam për fjalët e Ibn Mesudit, e në atë rast ai tha: “Mos më

113 *Sijer alam*, vëllimi 9, f. 158.

pyetni mua përderisa në mesin tuaj është ky kolos.”¹¹⁴

Pranimi i argumentit dhe nënshtrimi i menjëhershëm ndaj tij ishte cilësi e këtyre burrave. Ebu Musa Eshariu gabo i ndarjen e trashëgimisë, por me të kuptuar se ishte gabim, e pranoi gabimin, madje e lavdëroi Abdullah ibn Mesudin, i cili ia mësoi ndarjen e saktë. Normalisht, kundërshtimi i mendimit tim ose tëndit nuk është e lehtë për shpirtin, porse ai që ka shpirt të madh, këtë nuk e merr si nënçmim, por si mësim. Për këtë, njerëzit e tillë i shohim se ecin përpara, me dije e me vepra, se nuk kanë arrogancë, nuk kanë egoizëm në mendim: mendimi im është më i miri vetëm pse është imi. Përkundrazi, janë modestë, e pranojnë gabimin, avancohen në dije e vepra dhe këshillën e marrin nga kushdo qoftë ai, përderisa e flet të vërtetën.

31. Ibn Ebu Mulejke tregon: “Dy burrat e mirë, Ebu Bekri dhe Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), gati sa nuk u shkatërruan. Kur një delegacion nga fisi benu temim shkuan te Pejgamberi ﷺ, njëri nga ata dy e propozoi Akra ibn Habis Handhaliun për udhëheqës të tyre, vëllanë e benu muxhashive, kurse tjetri propozoi dikë tjetër. Kështu, Ebu Bekri i tha Omerit: “Deshe vetëm të më kundërshtosh.”

- Nuk desha të të kundërshtoj, - ia ktheu Omeri.

Kësisoj ata i ngritën zërat në prani të Pejgamberit ﷺ. Atëherë

114 Buhariu, numër 6736.

zbriti ajeti: “O ju që keni besuar! Mos e ngrini zërin tuaj mbi zërin e Profetit dhe mos i flitni atij me zë të lartë, siç bëni me njëri-tjetrin, në mënyrë që të mos ju humbin veprat tuaja pa e ndier ju fare. Vërtet, ata që ulin zërin në prani të të Dërguarit të Allahut janë njerëzit, zemrat e të cilëve Allahu i ka kalitur për besim e përkushtim. Për ata ka falje dhe shpërblim të madh.”¹¹⁵

*Ibn Zubejri, edhe pse nuk përmend të njëjtën gjë për gjyshin e tij, Ebu Bekrin, thoshte: “Pas kësaj, kur Omeri i fliste të Dërguarit të Allahut ﷺ me ndonjë gjë, i fliste shumë qetë, sa që i Dërguari i Allahut ﷺ nuk ia dëgjonte fjalët, pa e pyetur përsëri për atë gjë.”*¹¹⁶

32. Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Njëherë, Pejgamberi ﷺ më tregoi një sekret, të cilin nuk ia kam treguar askujt më pas, sa që edhe Umu Sulejmi (nëna ime) më pyeti, e as asaj nuk i tregova.”¹¹⁷

Teksa Enesi po luante me shokët në kohën fëmijërisë, Pejgamberi ﷺ iu afrua dhe i shpalosi një sekret. Pas kësaj Enesi jetoi gjatë, diku 103 vjet¹¹⁸, porse këtë sekret nuk ia shpalosi askujt. Ai e kuptoi se sekreti mbetet sekret dhe besniku duhet

115 Huxhurat, 2-3.

116 Buhariu, numër 7302.

117 Buhariu, numër 6289.

118 *Sijer ealam*, vëllimi 3 f. 406.

të mbetet besnik tërë jetën.

33. Në hadithin e gjatë në të cilin bëhet fjalë për pafajësinë e Aishes pas akuzave që ia bënë asaj, ajo tregon: “Kur Allahu zbriti këtë shpallje për pafajësinë dhe dëlirësinë time, Ebu Bekër Sidiku, që gjithnjë e kishte ndihmuar me bamirësi Mistahun, sepse ai ishte i afërm i tij, tha: “Betohem në Allahun se më nuk do t’i jap asgjë Mistahut, për shkak të asaj që tha për Aishen.” Por, më vonë, Allahu i Lartësuar zbriti ajetin: **“Njerëzit e ndershëm dhe të pasur ndër ju të mos betohen se nuk do t’u japin të afërmeve, të varfërve dhe muhaxhirëve në rrugën e Allahut; le t’i falin ata dhe të mos ua marrin për keq! Vallë, a nuk doni ju që Allahu t’ju falë? Allahu është Falës e Mëshirëplotë.”**¹¹⁹ Pas kësaj Ebu Bekri tha: “Po! Betohem në Allahun se unë dua që Allahu të më falë!” - dhe zuri ta ndihmojë përsëri Mistahun, të cilin e kishte ndihmuar vazhdimisht në të shkuarën.”¹²⁰

34. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të) tregon: “Ensarët i thanë Pejgamberit ﷺ: “Ndaji palmat e hurmave mes nesh dhe vëllezërve tanë (muhaxhirë).”

119 Nur, 22.

120 Buhariu, numër 2661.

- Jo! - u tha Pejgamberi ﷺ.

- Atëherë, punojini ato, e fitimin (produktin final) e ndajmë së bashku, - iu drejtuan ensarët muhaxhirëve.

- Ashtu do t'ia bëjmë! - thanë muhaxhirët.¹²¹

Ky hadith na e përshkruan shpirtin e madh të sahabëve edhe për çështjet e furnizimit. Për ta ishte e papranuar të hanin gatshëm. Ata donin të hanin nga fitimi i duarve të veta. Në rastin e sipërpërmendur ensarët ua afruan muhaxhirëve gjysmën e palmave të hurmave, porse ata nuk pranuan që t'i marrin palmat pa kurrfarë lodhjeje. Andaj, ideja e tyre ishte që muhaxhirët të punojnë në kopshtet e ensarëve, e pastaj frutat t'i ndajnë proporcionalisht.

35. Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) na tregon një dialog mes Fatimes dhe Ebu Bekrit, i cili ka të bëjë me trashëgiminë e Pejgamberit ﷺ, në mes tjerash Ebu Bekri i tha: “Nuk do të lë asnjë vepër, të cilën Pejgamberi ﷺ e vepronte, pa e vepruar edhe unë, sepse kam frikë se, nëse lë diç nga veprat e tij, do të devijoj.”¹²²

36. Ebu Musai (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se

121 Buhariu, numër 2325.

122 Buhariu, numër 3093.

Pejgamberi ﷺ ka thënë: “Njeriu që më së shumti shpërblehet për namaz është ai që e ka më së largu xhaminë. Dhe, ai që pret të falet me imamin, shpërblehet më shumë sesa ai që falet dhe fle (nuk pret të falet me xhemat).”¹²³

Shokët e Muhamedit ﷺ nuk e përfillnin as lodhjen e as largësinë mes shtëpive dhe xhamisë, nuk e shikonin mëngjesin e hershëm ose natën e errët, porse ajo që e përfillnin dhe për të cilën sakrifikonin ishte shpërblimi.

37. Ubej ibn Kabi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) rrëfen: “Ishte një njeri, ndër kohë unë nuk njoh dikë që e ka xhaminë më larg se ai, megjithatë atij nuk i humbte asnjë namaz (në xhami). Dikush i tha ose unë i thashë: “Sikur të blije një gomar që ta ngisje natën dhe kur është vapë.” Ai tha: “Nuk do të gëzohesha sikur ta kisha shtëpinë përskaj xhamisë, sepse unë dua që të më shkruhet ecja ime për në xhami si dhe kthimi te familja ime.” Atëherë i Dërguari i Allahut ﷺ tha: “Allahu t’i bashkoi të gjitha këto.”¹²⁴

38. Xhabir ibn Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) rrëfen: “Fisi benu selime donin të zhvendoseshin (me vendbanim) afër

123 Buhariu, numër 651.

124 Muslimi, numër 663.

xhamisë, te një parcelë e zbrazët, porse i Dërguari i Allahut ﷺ u tha: “O benu selime, (qëndroni në) shtëpitë tuaja, ju shkruhen gjurmët tuaja.” Atëherë ata thanë: “Nuk do të gëzoheshim sikur të zhvendoseshim (me vendbanim).”¹²⁵

Kjo ishte dashuria e flaktë e tyre për të fituar shpërblime. Qëndrimi larg xhamisë nuk ishte në favor të fisit benu selime, porse, me të kuptuar se gjurmët e hapave që i bëjnë gjatë ecjes për në xhami do t’u shkruhen atyre, vendosën të qëndrojnë aty ku ishin.

39. Abdullah ibn Dinari tregon: “Teksa Abdullah ibn Omeri ishte rrugës për në Mekë, takoi një beduin. Pasi e përshëndeti me selam, ia dha gomarin të cilin e ngiste personalisht, madje i dhuroi edhe një çallmë të cilën e kishte mbi kokë.

Abdullah ibn Dinari thotë: “Ne i thamë: “Allahu të përmirësoftë, ata janë beduinë, mjaftohen me pak!”

Atëherë Abdullah ibn Omeri tha: “Omer ibn Hatabi e donte babanë e këtij, ndërkaq unë e kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut ﷺ të ketë thënë: “Respekti më i madh është kur fëmija i mban lidhjet me familjen e të dashurit të babait të vet.”¹²⁶

125 Muslimi, numër 665.

126 Muslimi, numër 2552.

40. Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Prej ensarëve të Medinës Ebu Talhai ka pasur më së shumti hurma, pasuria më e dashur e të cilit ka qenë kopshti Bejruha. Ngaqë kopshti në fjalë ndodhej përballë xhamisë, herë pas here Pejgamberi ﷺ hynte dhe pinte nga uji i tij i freskët. Kur zbriti ajeti: **“Kurrsesi nuk do të arrini mirësinë e lartë, përderisa të mos jepni prej asaj që e doni...”**,¹²⁷ Ebu Talhai shkoi te Pejgamberi ﷺ dhe i tha: “O i Dërguari i Allahut, Allahu i Madhëruar po thotë: **“Kurrsesi nuk do të arrini mirësinë e lartë, përderisa të mos jepni prej asaj që e doni...”**”¹²⁸ Ndërkaq, pasuria ime më e dashur është Bejruha. Po e jap lëmoshë për Allahun, duke shpresuar mirësinë dhe shpërblimin e saj tek Allahu. E ti, o i Dërguari i Allahut, jepe ku të udhëzon Allahu. Pejgamberi ﷺ tha: “Të lumtë! Kjo është pasuri fitimprurëse, kjo është pasuri fitimprurëse. Të dëgjova çfarë the. Unë propozoj t’ua japësh farefisit.” Ebu Talhai tha: “Ashtu do t’ia bëj, o i Dërguari i Allahut!” Kështu, Ebu Talhai (kopshtin) ua ndau farefisit dhe djemve të shaxhait të tij.¹²⁹

127 Ali Imran, 92.

128 Ali Imran, 92.

129 Buhariu, numër 1461.

41. *Ibn Omeri tregon se Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: “Ai që e përcjell xhenazen, do të shpërblehet me një kirat (sa një kodër e madhe).”*

Ai thoshte: “Ebu Hurejra na porosiste shumë për të.”¹³⁰

Në një transmetim tjetër qëndron: “Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka konfirmuar fjalën e Ebu Hurejrës, duke thënë: “E kam dëgjuar Pejgamberin ﷺ duke e thënë këtë.” Ibn Omeri ka thënë: “Sa shumë kirate që paskemi lënë!”¹³¹

Ibn Omeri ishte person i cili nuk lejonte t’i ikte asnjë vepër e mirë, sado e vogël të jetë dukur. Në hadithin e sipërpërmendur ai ishte i mendimit se shpërblimi i cekur për përcjelljen e xhenazes është vetëm fjalë e Ebu Hurejrës, andaj në një transmetim ka ardhur se Ibn Omeri e falte namazin e xhenazes dhe pastaj largohej.¹³² Pra, nuk i përcillte xhenazet, derisa të varroseshin. Mirëpo, në momentin që e kuptoi prej Aishes se këtë hadith e ka thënë i Dërguari i Allahut ﷺ, Ibn Omeri shprehu keqardhje për shpërblimet e shumta që i kishin ikur.¹³³

130 Buhariu, numër 1323.

131 Buhariu, numër 1324.

132 Muslimi, numër 945.

133 *Fet-hul Bari*, vëllimi 3, f. 195.

42. *Ibn Abasi (Allahu qoftë i kënaqur me ta) ka thënë: "Isha pjesëmarrës kur i Dërguari i Allahut ﷺ e fali namazin (e Bajramit) para hutbes. Me të kuptuar se gratë nuk e kishin dëgjuar, vajti tek ato së bashku me Bilalin, i cili e kishte shtrirë rrobën e tij, e në atë rast ai ﷺ i këshilloi e i urdhëroi për të dhënë lëmoshë. Si rrjedhojë, gratë filluan të jepnin (stolitë)."*¹³⁴

Në të vërtetë, pjesa më e madhe e njerëzve, kur u kërkohet të japin lëmoshë, ndalen dhe shikojnë sa mund të japin nga të hollat që i kanë me vete. Mirëpo, kjo që e vepruan gratë e sahabëve është shumë madhështore, se ato nuk dhanë ushqim e as dinarë e dërhëmë, porse dhanë gjërat më të bukura, më të vlefshme dhe më të dashura që kishin: stolitë që i kishin veshur ditën e Bajramit. Tërë kjo dëshmon se ai brez ishte brez i cili punonte me mesazhin e Allahut dhe të Dërguarit të Tij ﷺ.

43. *Nevas ibn Semani (Allahu qoftë i kënaqur me të!) në hadithin e gjatë, ku i Dërguari i Allahut e përshkruan Dexhallin, në mes tjerash sahabët e pyetën: "O i Dërguari i Allahut, sa do të qëndrojë në Tokë?"*

- Dyzet ditë, porse dita është sa një vit, sa një muaj, sa një javë, pastaj ditët e tjera janë ditë të rëndomta sikurse tuajat, - tha i

134 Buhariu, numër 1449.

Dërguari i Allahut ﷺ.

- O i Dërguari i Allahut, në këtë ditë që është sa një vit, a na mjafton namazi i një dite (vetëm pesë namaze)? - e pyetëm.

- Jo, por llogariteni kohën e secilit namaz (çdo 24 orë, pesë namaze), - tha i Dërguari i Allahut ﷺ...¹³⁵

Në lidhje me këtë hadith që flet për shenjat e Kiametit, mund të bëhen shumë pyetje, sepse janë gjëra të fshehta dhe dëshira e njerëzve për të shpalosur diç rreth tyre është shumë e madhe. Megjithatë, ajo për të cilën interesoheshin sahabët ishte namazi. Si të veprojmë me namaz, kur të zgjatet dita sa 360 ditë, a të mjaftohemi me pesë namaze apo duhet t'i llogarisim për çdo 24 orë nga pesë namaze.

44. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Një njeri vajti te Pejgamberi ﷺ (për të kërkuar ushqim). Pejgamberi ﷺ dërgoi dikë te gratë e tij (për të pyetur nëse kishte ushqim), por ato thanë: “Nuk kemi asgjë, përpos ujit.” Atëherë i Dërguari i Allahut ﷺ tha: “Kush e gostit këtë?”

- Unë, - tha një ensar.

Vullnetari në fjalë shkoi me mysafirin te gruaja e tij e i tha: “Nderoje mysafirin e të Dërguarit të Allahut ﷺ.”

- Nuk kemi asgjë, përpos ushqimit të fëmijëve, - ia ktheu ajo.

- Përgatite ushqimin, ndize kandilin dhe, kur fëmijët të kërkojnë darkën, vëri në gjumë, - tha ai.

135 Muslimi, numër 2937.

*Kështu, ajo e përgatiti ushqimin, e ndezi kandilin dhe fëmijët i vuri në gjumë. (Pasi e shtroi darkën) ajo shkoi te kandili dhe bënte kinse po rregullonte diç dhe e fiku (qëllimisht). Të dy (bashkëshortët) shtireshin se po hanin ushqim dhe natën e kaluan të uritur. Në mëngjes, kur shkoi tek i Dërguari i Allahut ﷺ, ai i tha: “Allahu qeshi mbrëmë, - ose: u çudit, - me veprimin tuaj.” Atëherë, Allahu zbriti ajetin: “.. **por duan t’u bëjnë më mirë muhaxhirëve sesa vetes, edhe pse vetë janë nevojtarë. Kushdo që ruhet nga lakmia e vetvetes, me siguri që do të jetë fitues**¹³⁶.”¹³⁷*

Altruizëm i vërtetë! Për sahabët, fjalët e Muhamedit ﷺ nuk ishin thjesht këshilla, sa për zbukurim të ndejave, porse ishin frymëzim për ta, për të bërë vepra të mira. Prej tyre kërkoi të jenë vëllezër dhe ashtu u bënë. Prej këtij të fundit kërkoi që ta gostisë mysafirin dhe ai e bëri këtë në mënyrën më burrërore, madje për madhështinë e veprës së tij zbriti ajeti kuranor.

45. Ebu Rafiu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “E falëm namazin e jacisë me Ebu Hurejrën (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili lexoi suren Inshikak, e në atë rast bëri sexhde (të leximit). Kur e pyeta rreth kësaj, më tha: “Kemi bërë sexhde duke qenë mbrapa Ebu Kasimit ﷺ, andaj kështu do të vazhdoj të bëj sexhde në këtë sure, derisa ta takoj sërish (të vdes dhe të

136 Hashr, 9.

137 Buhariu, numër 3798.

takohem me Muhamedin (ﷺ)."¹³⁸

Siç dihet, në Kuranin fisnik gjenden pesëmbëdhjetë ajete, të cilat, po qe se lexohen, është sunet (e preferuar) të bëhet sexhde¹³⁹. Megjithatë, Ebu Hurejra, këtë gjë nuk e shikonte me syrin "është një sunet i thjeshtë," porse për të mjaftonte fakti se këtë sexhde e ka bërë Muhamedi (ﷺ) dhe pas kësaj të mos e lërë pa e bërë derisa të vdesë.

46. *Abdullah ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon: "Kur ndokush shihte ndonjë ëndërr në kohën e Pejgamberit (ﷺ), ia tregonte atij. Unë shpresoja të shihja ndonjë ëndërr për t'ia treguar Pejgamberit (ﷺ). Në kohën e Pejgamberit kam qenë djalë i ri dhe flija në xhami (ﷺ). Atëkohë pata parë një ëndërr, sikur dy melekë më morën dhe më dërguan në Xhehenem, i cili ishte i ndërtuar sikurse bunari dhe kishte dy mbajtës. Ngaqë aty pashë disa njerëz që i njihja, thashë: "Kërkoj mbrojtjen e Allahut nga Zjarri!" Atëherë na takoi një melek tjetër, i cili më tha: "Mos u frikëso!"*"¹⁴⁰

Ibn Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) vazhdon (duke treguar hadithin paraprak): "Dhe, këtë (ëndërr) ia tregova

138 Buhariu, numër766.

139 *Mugni*, Ibn Kudame, vëllimi 1, f. 361. Mendimin se sexhdja e leximit është sunet e mbron shumica e dijetarëve: Maliku, Shafiu dhe Ahmedi, ndërsa imam Ebu Hanifja mbron mendimin se është obligim.

140 Buhariu, numër 1121.

*Hafsës, e ajo ia përcolli Pejgamberit ﷺ, e në atë rast tha: “Sa njeri i mirë është Abdullahu, veç edhe të falej natën!” Salimi ka thënë: “Pas kësaj, (Abdullahu) flinte fare pak gjatë natës.”¹⁴¹
Për këtë arsye ai kurrë më nuk e la namazin e natës.¹⁴²*

47. Umu Habibe (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë: “Atij që fal gjatë ditës e natës dymbëdhjetë rekate, me këto do t’i ndërtohet një shtëpi në Xhenet.”

Umu Habibe shtoi: “Qëkurse e kam dëgjuar këtë prej të Dërguarit të Allahut ﷺ, kurrë nuk i kam lënë këto (dymbëdhjetë rekate).”

Transmetuesi nga Umu Habibe, Anbese, thoshte: “Qëkurse e kam dëgjuar këtë prej Umu Habibes, kurrë nuk i kam lënë këto (dymbëdhjetë rekate).”

Transmetuesi nga Anbese, Amër ibn Eusi, thoshte: “Qëkurse e kam dëgjuar këtë prej Anbeses, kurrë nuk i kam lënë këto (dymbëdhjetë rekate).”

Transmetuesi nga Amër ibn Eusi, Numan ibn Salimi, thoshte: “Qëkurse e kam dëgjuar këtë prej Amër ibn Eusit, kurrë nuk i kam lënë këto (dymbëdhjetë rekate).”¹⁴³

Ky është fryti i dijes: hadithin që e dëgjuan, e praktikuan. Ky hadith nuk ka për qëllim faljen e këtyre suneteve herë pas

141 Buhariu, numër 1122.

142 *Fet-hul Bari*, vëllimi 3, f. 7.

143 Muslimi, numër 728.

here, porse faljen e rregullt të tyre. Të gjithë këta transmetues e thoshin të njëjtën gjë: “Kurrë nuk i kam lënë.”

48. Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Gjatë natës, i Dërguari i Allahut ﷺ rezervonte një hasër në të cilën falej, kurse gjatë ditës e shtrinte (dhe ulej në të). Njerëzit mblidheshin te Pejgamberi ﷺ dhe faleshin pas tij, derisa një natë u rrit numri i tyre. Atëherë Pejgamberi ﷺ u tha: “O ju njerëz, bëni vepra të mira sa të keni mundësi, sepse Allahu nuk mërzhitet derisa të mërzhiteni ju (nga veprat). Veprat më të dashura tek Allahu janë të vazhdueshmet, edhe nëse janë të pakta.”

Kësisoj, kur familja e Muhamedit ﷺ vepronte një vepër të mirë, e bënte në vazhdimësi.”¹⁴⁴

Në një transmetim tjetër qëndron: “Kasimi tha: “Kur Aishja bënte ndonjë vepër, e bënte në vazhdimësi.”¹⁴⁵

49. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: “Pejgamberi ﷺ i tha Bilalit në namazin e sabahut: “O Bilal, më trego cila është ajo vepër që ke punuar në Islam e me të cilën më së shumti shpreson (se do të shpërblehesh për të), sepse i kam

144 Muslimi, numër 782.

145 Muslimi, numër 782.

dëgjuar trokëllimat e nallaneve të tua para meje në Xhenet.” Ai tha: “Nuk kam ndonjë vepër që më bën shpresëdhënës, përveçse çdoherë kur kam marrë abdes, qoftë ditën, qoftë natën, jam falur aq sa kam mundur të falem.”¹⁴⁶

Ibn Tini thotë: “Bilali ishte i bindur në këtë, se e kishte kuptuar nga i Dërguari i Allahut ﷺ se namazi është vepra më e mirë dhe se veprat (vullnetare) që bëhen në fshehtësi janë më të vlefshme sesa ato që bëhen në publik.”¹⁴⁷

Nga ky hadith kuptohet se namazi vullnetar ka qenë shkaku kryesor që Bilali ta fitojë Xhenetin. Po ashtu, ky hadith aludon se Bilali këtë gjë e bënte në vazhdimësi dhe mu kjo është ndër gjërat më të dashura tek Allahu.

50. Ali ibn Ebu Talibi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se Fatimja vajti te Pejgamberi ﷺ për t'i kërkuar një shërbëtor, e në atë rast ai i tha: “A dëshiron të të mësoj diç më të mirë se kjo? Të bësh tesbih për Allahun tridhjetë e tri herë (të thuash subhanallah) para se të flesh, ta falënderosh Allahun (të thuash elhamdulillah) tridhjetë e tri herë dhe ta madhërosh Allahun (të thuash Allahu ekber) tridhjetë e katër herë.”

Aliu thotë: “Më nuk i kam braktisur.” I thanë: “As natën e Sifinit?” Ai tha: “As natën e Sifinit.”¹⁴⁸

146 Buhariu, numër 1149.

147 *Fet-hul Bari*, vëllimi 3, f. 34.

148 Buhariu, numër 5362.

Shikoje ambicien e Aliut për ta praktikuar këtë sunet të cilin ua mësoi vetë i Dërguari i Allahut ﷺ. Në syrin tonë ky është një sunet i thjeshtë, andaj, po qe se je i lodhur, i sëmurë ose je udhëtar, mund ta lësh. Mirëpo, Aliu këtë traditë nuk e la në asnjë rrethanë, madje edhe në natën kur ishte Beteja e Sifinit, e cila ndoshta ishte prej më të rëndave për Aliun; as atë natë nuk i kishte lënë pa thënë.

51. Othman ibn Ebu Asi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i ishte ankuar të Dërguarit të Allahut ﷺ për një sëmundje që e ndiente në trup, madje qëkurse e kishte pranuar Islamin. Atëherë i Dërguari i Allahut ﷺ i tha: “Vendose dorën në vendin ku ke dhimbje në trup, thuaj tri herë “bismillah” (me emrin e Allahut), pastaj thuaj shtatë herë: “Kërkoj mbrojtjen e Allahut dhe me fuqinë e Tij nga e keqja që e ndiej dhe prej së cilës ruhem.”¹⁴⁹

Natyrisht, Othman ibn Ebu Asi nuk do të mjaftohet me kaq, kështu që ai menjëherë veproi ashtu siç e mësoi i Dërguari i Allahut ﷺ. Ai tregon: “Unë ashtu veprova, kështu që Allahu ma largoi atë që kisha, madje në vazhdimësi i porosisja me këtë lutje familjen dhe njerëzit e tjerë.”¹⁵⁰

149 Muslimi, numër 2202.

150 Ebu Davudi, numër 3891; Tirmidhiu numër 2080 dhe Ibn Maxhe, numër 3522; imam Tirmidhiu e saktëson hadithin.

52. Muadh ibn Xhebeli (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon:
 “Një ditë i Dërguari i Allahut ﷺ më mori për dore dhe më tha:
 “O Muadh, unë të dua.”

- Babë e nënë i bëfsha kurban për ty, o Dërguari i Allahut, edhe
 unë të dua ty, - i thashë.

- Të porosis, o Muadh, mos e lër pa thënë në fund të çdo namazi:
 “Allahume eini ala dhikrike ve shukrike ve husni ibadetike
 (o Allah, më ndihmo të të përmend, të të falënderoj dhe të të
 adhuroj në formën më të mirë)”, - më tha i Dërguari i Allahut ﷺ.
 Pastaj Muadhi me këtë lutje e këshilloi transmetuesin e tij
 (nxënësin) Sunabihiun.

Kështu, edhe Sunabihiu me këtë lutje e këshilloi transmetuesin
 e tij (nxënësin) Ebu Abdurrahmanin.

Po ashtu, Ebu Abdurrahmani me këtë lutje e këshilloi
 transmetuesin e tij (nxënësin), Ukbe ibn Muslimin.¹⁵¹

Në këtë hadith kemi dy gjëra të rëndësishme:

1. Përcjellja e kësaj porosie brez pas brezi dhe
2. Thënia e kësaj lutjeje në vazhdimësi, se ne nuk mund ta
 përmendim, ta falënderojmë e as ta adhurojmë Allahun, pa
 ndihmën e Tij.

151 Ebu Davudi, numër 1522; Nesaiu, numër 1303; Ahmedi, numër 22119; Ibn Huzejme, numër 751; Ibn Hibani, numër 2020-2021. Hadithin e saktësuan Ibn Huzejme, Ibn Hibani, shejh Albani dhe shejh Shuajb Arnauti.

KAPITULLI I TRETË

Citatet e kolosëve, studiuesve dhe thirrësve fetarë në lidhje me rëndësinë e të vepruarit sipas dijes dhe qortimi i mosangazhimit me vepra të mira

1. Ali ibn Ebu Talibi ka thënë: “Dija e thërret veprën: ajo ose i përgjigjet, ose i ikën.”¹⁵²

2. Ebu Derdai ka thënë: “Unë frikësohem se gjëja e parë për të cilën do të më pyesë Zoti im do të jetë: Dije kishe, por çfarë punove me atë që e dije?”¹⁵³

3. Abdullah ibn Mesudi ka thënë: “Unë e urrej një person kur e shoh të paangazhuar: as me punët e dynjasë, as me të ahiretit.”¹⁵⁴

4. Xhundub ibn Abdullah Bexheliu ka thënë: “Ai që i mëson njerëzit, porse nuk punon, i shëmbëllen llambës me fitil: u bën dritë njerëzve, por djeg vetveten.”¹⁵⁵

5. Ahnef ibn Kajsi ka thënë: “S’ka hair në fjalë pa vepra, as në dukje pa e njohur brendësinë e as në pasuri pa bujari...”¹⁵⁶

152 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 36.

153 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 41.

154 *Tarih Dimeshk*, Ibn Asakiri, vëllimi 33, f. 178.

155 *Ez zuhd*, Ahmed ibn Hanbeli, f. 253.

156 *Sijer alam*, vëllimi 4, f. 93.

6. Omer ibn Abdulazizi ka thënë: “Nuk kam gënjyer qëkurse kam kuptuar se gënjeshtra e shëmton njeriun.”¹⁵⁷

7. Dahak ibn Muzahimi ka thënë: “Bëj vepra (të mira) para se të vijë koha kur nuk do të mund të veprosh. Unë sot dua të bëj vepra të mira, por ja që nuk po mundem.”¹⁵⁸

8. Ata ibn Ebu Rebahi tregon: “Një djalosh shkante të mësonte nga nëna e besimtarëve, Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!). Kështu, ai e pyeste, ndërsa ajo i rrëfente hadithe. Një ditë, kur ai vajti tek ajo për ta pyetur, ajo i tha atij: “O biri im, a ke punuar sipas asaj që ke dëgjuar prej meje?”

- Jo, për Allahun, oj nëna ime, - iu përgjigj ai.

- O djali im, përse po i shton argumentet e Allahut kundër nesh dhe kundër vetvetes? - i tha Aishja.¹⁵⁹

9. Imam Zuhriu ka thënë: “Njerëzit nuk i kënaq fjala e dijetarit që nuk punon e as e vepra e atij që punon pa dije.”¹⁶⁰

10. Malik ibn Dinari ka thënë: “Personin i cili kërkon dije për të punuar sipas saj, dija do ta gëzojë, ndërsa ai që e kërkon për të mos punuar sipas saj, dija do t’ia shtojë mendjemadhësinë.”¹⁶¹

157 *Et tabakat el kubra*, Ibn Sadi, vëllimi 5, f. 399.

158 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 110.

159 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 60.

160 *Sijer alam*, vëllimi 5, f. 341.

161 *Reudatul ukala ve nuz’hetul fudala*, Ibn Hibani, f. 35.

11. Salih ibn Ebu Ahdari tregon: “Ejub Sahtijanit i thashë: “Më këshillo”, e në atë rast më tha: “Pakësoji fjalët!”¹⁶²

12. Ebu Kilabe ka thënë: “Nëse Allahu të shton dije, ti shto për Të adhurim, e të mos jetë qëllimi yt vetëm t’u flasësh njerëzve.”¹⁶³

13. Imam Euzaiu ka thënë: “Besimtari flet pak e vepron shumë, kurse hipokriti flet shumë e vepron pak.”¹⁶⁴

14. Sufjan Theuriu ka thënë: “Nuk ka ndodhur të më arrijë ndonjë hadith i të Dërguarit të Allahut ﷺ, përveçse kam punuar sipas tij, qoftë dhe një herë të vetme.”¹⁶⁵

15. Afani ka thënë: “Kam parë persona që ishin më adhures sesa Hamad ibn Seleme, por nuk kam parë njeri që në vazhdimësi bën hair, lexon Kuran dhe veprat i bën për Allahun sikurse ai.”¹⁶⁶

16. Is’hak ibn Ibrahim Taberiu thotë: “E kam dëgjuar Fudajlin duke thënë: “Po të më kërkoje dinarë është më e lehtë për mua sesa të më kërkoje hadithe!”

162 *Sijer alam*, vëllimi 6, f. 22.

163 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 34.

164 *Sijer alam*, vëllimi 7, f. 125

165 *Sijer alam*, vëllimi 7, f. 242.

166 *Sijer alam*, vëllimi 7, f. 447.

Unë i thashë: “Po më tregove hadithe, që përmbajnë dobi që nuk i kam, është më e dashur për mua sesa të më dhuroje dinarë.”

Fudajli më tha: “Ti je i sprovuar! Për Allahun, sikur të punoje sipas asaj që e ke dëgjuar, do të ishe aq i angazhuar, sa që nuk do të kishe kohë për ato që nuk i ke dëgjuar.” Pastaj shtoi: “E kam dëgjuar Sulejman ibn Mihranin duke thënë: “Nëse ke pranë vetes ushqim të cilin je duke e ngrënë, pastaj ti e merr kafshatën dhe e hedh prapa shpinës, madje në këtë mënyrë vepron me secilën kafshatë, atëherë kur do të ngopesh?”¹⁶⁷

17. Fudajl ibn Ijadi në një rast tjetër ka thënë: “Frika e robit nga Allahu është varësisht sa ai e njeh Allahun. Largimi nga dynjaja është varësisht sa ai e do ahiretin. Ai që punon sipas dijes që ka, do të jetë mjaft i angazhuar nga ajo dije që nuk e di, po ashtu nëse punon me dije që e ka, Allahu ia mundëson ta mësojë atë që nuk e di. Atij që e ka edukatën të keqe, vetëm se e ka cenuar fenë, prejardhjen dhe burrërinë.”¹⁶⁸

18. Veki ibn Xherrahu tregon: “Nëna e Sufjan Thueriut i tha Sufjanit: “Shko e merr dije, se unë shpenzoj për ty, duke punuar me tjerrje. Pasi t’i shkruash dhjetë hadithe, shiko a po sheh në vetvete avancim, nëse po, vazhdoje rrugën, në të kundërtën, mos u lodh.”¹⁶⁹

167 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 82.

168 *Sijer alam*, vëllimi 8, f. 426.

169 *Sijer alam*, vëllimi 7, f. 269.

19. Sufjan ibn Ujejne ka thënë: “Nëse dija nuk të bën dobi, të bën dëm.”

Hatib Bagdadi, duke e shpjeguar këtë fjali, thotë: “Pra, nëse nuk i bën dobi duke punuar me të, i bën dëm, se i bëhet argument kundër vetvetes.”¹⁷⁰

20. Sufjan ibn Ujejne ka thënë: “Dijetar i vërtetë nuk është ai që e njej të mirën e të keqen, porse dijetar është ai që e di të mirën e pastaj e pason atë, si dhe e di të keqen e largohet prej saj.”¹⁷¹

21. Ebu Ubejd Kasim ibn Selami tregon: “Abdullah ibn Idrisi dëgjoi se unë shprehja pikëllim për disa dijetarë (që nuk kisha arritur t’i takoja), e atëherë më tha: “O Ebu Ubejd, pa marrë parasysh sa të ka humbur prej dijes, assesi mos të të humbë vepra.”¹⁷²

22. Merrudhi rrëfen: “Ahmedi (Ibn Hanbeli) më ka thënë: “Sa herë kam shkruar ndonjë hadith, kam punuar sipas tij, saqë, kur më erdhi hadithi se i Dërguari i Allahut ﷺ ka bërë hixhamen¹⁷³, ndërsa Ebu Tajbes (personit i cili ia bëri hixhamen) i ka dhënë një dinar, edhe unë kur e bëra hixhamen

170 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 56.

171 *Hiljetul eulija*, vëllimi 7, f. 274.

172 *Iktidaul ilmi elamel*, Hatibi, f. 45.

173 Nxjerrja e gjakut për kurim përmes pompave në formë të gotës.

i dhashë një dinar atij që ma bëri hixhamen.”¹⁷⁴

23. Dijetari i njohur Ibn Hazmi, duke folur për shërimin e “vetëpëlqimit” në dije, përmend disa metoda për ta larguar këtë ves. Ndër të tjera thotë: “Dija është begati e Allahut, e përse të ketë vend për vetëpëlqimin këtu. Sa e sa të ditur e kanë humbur dijen si pasojë e ndonjë trishtimi ose sëmundjeje të papritur. Pastaj, mos harro se gjërat që nuk i di janë më shumë se ato që i di, andaj në vend të vetëpëlqimit le të vijë zvogëlimi i vetes sate. Po ashtu, mos i harro të metat e dijës sate: ti nuk punon sipas tërë asaj që e di, e në këtë mënyrë dija jote bëhet argument kundër teje. Madje, do të ishe më afër shpëtimit, sikur të mos ishe dijetar. Dije se injoranti në këtë rast është më i mençur, është në gjendje më të mirë dhe më i arsyeshëm se ti. Së këndejmi, rrënoje vetëpëlqimin tërësisht.”¹⁷⁵

24. Dijetari i njohur Ibn Xheuzi ka thënë: “Prej elitës ka të tillë që, qëkurse janë zgjuar, nuk kanë fjetur, qëkurse kanë marrë rrugën, nuk janë ndalur. Ambicia e tyre është ngjitja dhe ngritja. Sa herë që ngjitin një shkallë, i shohin të metat në të cilat kanë qenë, gjë për të cilën kërkojnë falje.”¹⁷⁶

25. Imam Dhehebiu, duke folur rreth biografisë së dijetarit të madh Ebu Davud Sixhistani, në mes tjerash thotë: “Jam

174 *Sijer alam*, vëllimi 11, f. 213.

175 Shkurtimisht nga libri *El ahlak ves sijer fi mudavatin nufus*, f. 69.

176 Shkurtimisht nga libri *Sajdul hatir*, Ibn Xheuzi, f. 366.

informuar se Ebu Davudi ishte dijetar veprues, saqë disa dijetarë kanë thënë për të: “Ebu Davudi i ngjante Ahmed ibn Hanbelit në udhëzim, qëndrim e heshtje, ndërsa Ahmedi në këto i ngjante Vekiut, ndërsa Vekiu i ngjante Sufjanit, ndërsa Sufjani i ngjante Mensurit, ndërsa Mensuri i ngjante Ibrahimit, ndërsa Ibrahimimi i ngjante Alkames, ndërsa Alkame i ngjante Abdullah ibn Mesudit, ndërsa Ibn Mesudi i ngjante të Dërguarit të Allahut ﷺ në udhëzim e qëndrim.”¹⁷⁷

26. Imam Ibn Kethiri, duke e përshkruar dijetarin e madh, Ibn Kajimin, dhe ambicien e lartë që e kishte, qoftë në kërkim të dijes, qoftë në të vepruarit sipas dijes, thotë: “Ai u bë i dalluar në shumë shkenca, madje vazhdonte me kërkim të dijes, ditën e natën. Falte shumë namaz, me përlulje dhe kishte lexim të bukur. Kishte moral të lartë dhe ishte shumë i dashur te njerëzit. Askujt nuk ia kishte zilinë, as lëndonte, as turpëronte e as urrente njeri. Unë isha prej atyre që më së shumti jam shoqëruar me të dhe isha njeriu më i dashur i tij. Unë nuk njoh dijetar në kohën tonë që bën më shumë adhurime (ibadete) sesa ai. Ai e kishte zakon që ta zgjaste namazin shumë, qëndronte gjatë në ruku e në sexhde. Për këtë e qortonin disa shokë të tij, porse ai nuk tërhiqej prej kësaj gjëje.”¹⁷⁸

27. Imam Sehavi, duke folur për biografinë e hafidh Ibn Haxherit, në mes tjerash thotë: “Ambicia e tij ishte shfletimi,

177 *Tedhkiratul hufadh*, vëllimi 2, f. 592.

178 *El bidaje ven nihaje*, vëllimi 18, f. 523.

leximi, dëgjimi, adhurimi, shkrimi i veprave dhe mësimi i të tjerëve. Në këtë mënyrë, ai nuk rrinte i paangazhuar qoftë dhe një moment prej kohës së vet. Më tepër se një herë e kam dëgjuar duke thënë: “Unë çuditem me atë i cili rri i paangazhuar.”¹⁷⁹

28. Autori dhe mendimtari i njohur Mustafa Sibai, duke bërë dallimin mes thirrësve të hershëm dhe atyre të vonshëm, thotë: “Ushtarët e hershëm të thirrjes islame i pakonin polemikat dhe i shtonin veprat: ishin koprracë në fjalë, e bujarë në pasuri. Ndërkaq, ushtarët e vonshëm të thirrjes islame i shtuan polemikat e i pakësuan veprat: janë bujarë me fjalë, e koprracë me pasuri.”¹⁸⁰

29. Shejh Albani, duke folur rreth hadithit të të Dërguarit të Allahut ﷺ në të cilin thotë: “Moshë e umetit tim është mes gjashtëdhjetë dhe shtatëdhjetë vjetëve, ndërsa ata që e tejkalojnë këtë moshë janë të paktë.” Një nga transmetuesit, i quajtur Ibn Arafe, ka thënë: “Unë jam nga ata të paktët.”

Në këtë rast shejh Albani e saktësoi këtë hadith dhe tha: “Edhe unë jam prej këtyre të paktëve. Tani i kam më shumë se tetëdhjetë e katër vjet, duke e lutur Allahun e Lartësuar që të më bëjë prej atyre që kanë jetë të gjatë dhe vepra të mira. Ja, unë edhe tani vazhdoj të hulumtoj, të recenroj dhe të shkruaj me zell të pashoq. Namazet vullnetare i fal duke qëndruar

179 *El xhevahir ved durer*, f. 170.

180 Shkurtimisht nga libri *Hakedha aletmetni el hajatu*, Mustafa es-Sibai, f. 178.

në këmbë, veturën e ngas në distanca të largëta, madje me shpejtësi të madhe, saqë disa të dashur më kanë këshilluar që ta zvogëloj shpejtësinë. Tërë këtë që e thashë e bëj në shenjë nderimi të ajetit: **“Dhe begatitë e Zotit tënd, tregoji.”**¹⁸¹¹⁸²

30. Mendimtari dhe poeti i njohur Ali Tantavi ka thënë: “E kam provuar ngarkesën e punëve dhe lodhjen e tepërt, porse kam parë se mosangazhimi është shumë më i vështirë sesa punët e lodhshme.”¹⁸³

31. Thirrësi i njohur dr. Omer Abdulkefi, në lidhje me Ebu Bekrin, thotë: “Ishte njeriu që më së paku fliste. Unë kam një përvojë personale me të. Të gjitha fjalët e Ebu Bekrit i kam mbledhur, qëkurse e pranoi Islamin deri në vdekje dhe më kanë dalë katërmbëdhjetë faqe, nga tërë ajo që doli prej gojës së tij. Sikur besimi i këtij njeriu të madh të vendosej në njërën anë të peshores, ndërsa në anën tjetër të peshores besimi i tërë njerëzve të tjerë (jashtë të dërguarve), do të peshonte besimi i tij. Ky është argument se ai ishte njeri i veprave e jo i fjalëve.”¹⁸⁴

32. Thirrësi Ihsan Utejbî thotë: “Kur Omeri kërkoi prej shokëve që të japin mendime rreth fillimit të kalendarit (islam), dikush

181 Duha, 10.

182 Shkurtimisht nga *Sahih mevarid edh-dhaman*, shejh Albani, vëllimi 2, f. 464-465.

183 Mukadimat shejh Ali Tantavi, f. 18.

184 *Seva'idul iha*, viti 3, emisioni numër 2.

propozoi ditëlindjen e të Dërguarit të Allahut ﷺ, dikush tjetër vdekjen e të Dërguarit të Allahut ﷺ, dikush tjetër fillimin e shpalljes, porse Omeri të gjitha këto i refuzoi dhe e zgjodhi hixhretin (shpërnguljen). Kjo, se Omeri kriter e kishte veprën, e jo kohën.”¹⁸⁵

33. Mendimtari i njohur Abdulkerim Bekari thotë: “Një orë e një personi është më e mirë se një muaj i dikujt tjetër. Jeta matet me atë që kemi dhënë e që kemi realizuar, e jo me numër vitesh.”¹⁸⁶

185 *Sevaidul iha*, viti 7, emisioni numër 13.

186 Twitter@drbakkar.

Përfundim

Falënderimi i takon Allahut të Madhëruar, i Cili e lehtësoi përfundimin e këtij libri, ndërsa lavdërimi, paqja dhe mëshira e Tij qofshin mbi vulën e profetëve, Muhamedin ﷺ, dhe të gjithë ata që e ndjekin e rrugën e tij.

Në fund, po e përmend rezymenë e mësimëve të këtij libri:

1. Allahu i Madhëruar kërkon prej robërve të Vet që ta besojnë Atë me zemër dhe këtë besim ta vërtetojnë me vepra.
2. Përmirësimi i gjendjes së individit dhe shoqërisë bëhet me shtimin e dijes dhe me të vepruarit sipas saj në jetën e përditshme.
3. Sot, njerëzit veshët i kanë të ngopur me teori të ndryshme e me fjalë të thata, porse sytë i kanë të zbrazur me model frymëzues. Ata nuk kanë ku të shohin praktikë të etikës, edukatës, sjelljes dhe veprave, përveçse pak. Një prej nxitësve shembullorë për të vepruar e punuar me dije është leximi i shembujve praktikë nga historia e kolosëve.
4. Besimtari nuk mund t'i arrijë të gjitha këto që janë cekur në këtë libër, mirëpo, nëse nuk mund t'i bëjë të gjitha, së paku të mos i lërë të gjitha.
5. Është shumë e rëndësishme që veprat të bëhen në vazhdimësi e të mos ndërpriten, të punohet qoftë dhe pak, porse pa ndërprerje. Kjo është më e dashur tek Allahu sesa të bëhen vepra të mëdha e pastaj të ndërpriten ato.

Literatura:

Edvaul bejan fi idahi el-Kurani bil-Kurani, Muhamed el-Emin esh-Shenkiti, viti 1995, Darul Fikri.

El ahlak ves sijen fi mudavatin nufus, Ali ibn Ahmed ibn Hazëm, viti 1979, Darul efak el-xhedideh.

El bidaje ven nihaje, Ismail ibn Omer ibn Kethir, viti 1997, Daru Hixhër.

El xhevahir ved durer fi terxhemeti shejhil Islami Ibn Haxher, Shemsudin es Sehavi, viti 1999, Dar Ibn Hazëm.

Et tabakat el kubra, Muhamed ibn Sad, viti 1408 h, Mektebetul ulumi vel-hikemi.

Evelu merretin etedeberul Kuran, Adil Halil, viti 2017.

Fet-hul Bari, Ibn Haxher el-Askalani, viti 1379, Darul-Marifeh.

Hiljetul eulija, Ebu Nuajm el-Asbahani, viti 1974, Es-Seadeh.

Iktidaul ilmi elamel, Hatib Bagdadi, viti 1984, Mektebetul Islamij.

Mealim es-sunen, Hamad ibn Muhamed el-Hatabi, viti 1932, El-matba-atu el-ilmijeh.

Medarixhus salikin, Ibn Kajim el-Xheuzije, viti 2003, Dar Ibn Huzejme.

Musned Ahmed ibn Hanbel, viti 2001, Muesesetu er-Risaleh.

Reudatul ukala ve nuz'hetul fudala, Muhamed ibn Hiban, Darul kutub el-ilmijeh.

Sahihul Buhari, Muhamed ibn Ismail el-Buhari, viti 2011, Tuvejik lin-neshri vet-tevzi.

Sahih ibn Hiban el-Bustij, viti 1988, Muesesetu er-Risaleh.

Sahih Muslim, Muslim ibn Haxhaxh, Dar Ihja et-turath el-

arabij.

Sajdul hatir, Xhemaludin Ebul Ferexh el-Xheuzi, viti 2004, Darul Kalem.

Sijer alam en-nubela, Shemsudin edh-Dhehebi, viti 1985, Muesesetu er-Risaleh.

Sunen Ebi Davud, Sulejman ibn el-Eshath, El-mektebe el-asrije.

Sunen en-Nesai, Ahmed ibn Shuajb en-Nesai, viti 1986, Mektebel-matbuat el-Islamije.

Sunen Tirmidhi, Muhamed ibn Isa, viti 1998, Dar el-garb el-islamij.

Tarih Dimeshk, Ali ibn el-Hasen ibn Asakiri, viti 1995, darul Fikër.

Tedhkiratul hufadh, Muhamed ibn Ahmed edh-Dhehebi, viti 1998, Darul kutub el-ilmijeh.

Tefsir Ibn Kethir, “Tefsirul Kuranil adhim,” Ismail ibn Omer ibn Kethir, viti 1999, Darut Tajibe.

Tefsir Kurtubi, “El xhami liahkam el Kuran,” Ebu Abdullah Shemsudin el-Kurtubi, viti 1964, Darul kutub el-Misrijeh.

Tefsir Sadij, “Tejsirul kerimir-rahmani fi tefsir kelamil-Menani”, Abdurrahman Sadi, viti 2000, Muesesetu er-Risaleh.

Tefsir Taberi, “Xhamiul bejani fi tevilil ajil Kurani,” Muhamed ibn Xherir Taberi, viti 2000, Muesesetu er-Risaleh.

Umdetulkari sherh sahih el-Buhari, Bedrudin el-Ajnij, Ihja et-turath el-arabij.

Dokumentari “Sevaidul iha”.

Mukadimat esh-Shejh Ali et-Tantavi, vitit 2008, Darul Menara.

Hakedha alemetni el hajatu, Mustafa es-Sibai,

Tefsir Begavi “Mealim et tenzil fi tefsiril Kuran”, el-Husejn ibn Mesud el-Begavi, viti 1420h, Dar Ihja et-turath.

Ez zuhd, Ahmed ibn Hanbel, viti 2004, Darul hadith.

Sahih mevarid edh-dhaman ila zevaid Ibn Hiban, shejh Muhamed Nasirudin Albani, viti 2002, Dar Sumeji.

PËRMBAJTJA

Parathënia.....	5
Kapitulli i parë.....	7
Puna ose vepra në Kuranin fisnik dhe në hadithin profetik.....	7
Kapitulli i dytë.....	30
Brezat e parë punonin dhe vepronin sipas dijes që e mësonin.....	30
Kapitulli i tretë.....	73
Citatet e kolosëve, studiuesve dhe thirrësve fetarë në lidhje me rëndësinë e të vepruarit sipas dijes dhe qortimi i mosangazhimit me vepra të mira.....	73
Përfundim.....	83
Literatura.....	84

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

28-25

Kabashi, Flamur

Jetësimi i dijes / Flamur Kabashi. - Mitrovicë :
Viprint, 2020. - 88 f. ; 21 cm.

ISBN 978-9951-523-48-6